

30.12.2013

Dnro 4842/4/12

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

PÄÄTÖS KANTELUUN OPETTAJAN SANANVAPAUTTA KOSKEVASSA ASIASSA

1

KANTELU

Kantelija pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 11.12.2012 osoittamassaan kirjeessä tutkimaan Rovaniemen kaupungin sivistyspalveluiden tuotanto-osaston osastonjohtajien A:n ja B:n menettelyä kirjallisten varoitusten antamisessa. Kantelija katsoi, että hänen saamillaan kahdella varoituksella oli loukattu hänen sananvapauttaan. Kantelija kertoi aktiivisena kansalaisena tuoneensa julkisuuteen Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja johtavien viranhaltijoiden toiminnassa havaitsemiaan epäkohtia ja ongelmia. Edelleen kantelija toi esiin, että hänen saamissaan varoituksissa ei ollut lainkaan puututtu hänen viranhoitoonsa Lyseonpuiston lukion musiikin lehtorina.

2

SELVITYS

2.1

Yleistä

Kantelun johdosta hankittiin osastonjohtaja A:n ja osastonjohtaja B:n selvitykset (28.2. ja 4.3.2013) sekä Rovaniemen kaupunginhallituksen lausunto (pöytäkirjanote 11.3.2013, 7 §), joihin kantelija antoi vastineensa (28.6.2013) täydennyksineen (25. ja 26.7.2013).

Kantelijan vastineeseen A ja B antoivat 10.9. ja 2.10.2013 päivätyt vastineensa, kaupungin hallintolakimies antoi 2.10.2013 päivätyn vastineensa ja kaupunginhallitus ilmoitti antavansa omana lausuntonaan edellä mainitun hallintolakimiehen vastineen (pöytäkirjanote 7.10.2013, 25 §). Jäljennökset näistä asiakirjoista ovat ohessa.

Käytettävissäni ovat olleet myös kantelijalle annetut kirjalliset varoitukset niihin liittyvine asiakirjoineen.

Edellä mainituista selvityksistä ja lausunnosta ilmenee muun muassa seuraavaa.

2.2

Osastonjohtaja A:n selvitys

Ensimmäinen varoitus oli annettu viranhaltijalain 17 §:n 2 momentissa säädetyn käyttäytymisvelvollisuuden vastaisesta käyttäytymisestä sekä luottamukselliseksi tarkoitetun viestin salaisuuden rikkomisesta. Varoituksella kantelijalle oli annettu mahdollisuus muuttaa suhtautumistaan työnantajaansa ja esimieheensä. Kyse ei ole ollut uhkauksesta eikä rangaistuksesta. Varoituksella kantelijaa ei ollut kielletty kirjoittamasta eikä puhumasta. Varoituksen tarkoituksena ei ollut rajoittaa kantelijan sananvapautta. Selvityksessä on viitattu myös Lapin syyttäjäviraston päätökseen (9.6.2011). Osastopäällikön mukaan syyttäjävirsto oli pitänyt kirjallista varoitusta perusteltuna, koska syyttäjä oli perustellut päätöstään sillä, että kantelija oli jo saanut irtisanomisuhkaisen varoituksen, ja syyttäjä oli pitänyt sitä riittävänä seurauksena kantelijan menettelystä asiassa. Edellä mainituin perustein osastonjohtaja on

katsonut, että hänen antamansa kirjallinen varoitus ei ollut loukannut kantelijan perustuslain mukaista sananvapautta.

2.3

Osastonjohtaja B:n selvitys

Varoitus on työnantajan ohje työntekijälle vastaisuuden varalle eikä se ole uhkaus tai rangaistus. Työnantaja ei ole kieltänyt kantelijaa kirjoittamasta ja puhumasta, eikä tarkoituksena ole ollut rajoittaa hänen sananvapauttaan. Työnantaja oli joutunut käsittelemään kantelijan kolmeen Rovaniemen kaupungin viranhaltijaan kohdistunutta lehtikirjoittelua, sähköposteja ja sähköpostiviestintää kesällä 2012 työsuojelullisena toimenpiteenä. Kyseiset viranhaltijat olivat pitäneet kantelijan kirjoittelua ja sähköpostiviestintää epäasiallisena, loukkaavana ja halventavana toimintana, joka oli antanut valheellisen ja haitallisen mielikuvan kantelijan toimenpiteiden kohteeksi joutuneista viranhaltijoista. Viranhaltijat olivat pitäneet kantelijan toimintaa työkiusaamisena. Työnantaja oli ennen varoitusten antamista pyrkinyt ratkaisemaan ongelmatilanteet mm. kantelijan kanssa käytyjen keskustelujen ja muiden lievempien toimenpiteiden avulla siten, että kirjallista varoitusta ei tarvitsisi antaa. Varoituksessa työnantaja on todennut, että kantelijan toiminta varoituksessa mainittuja viranhaltijoita kohtaan on ollut loukkaavaa, epäasiallista ja hyvän viranhoitotavan vastaista.

2.4

Kaupunginhallituksen lausunto

Lausunnossa on ensinnäkin viitattu yksityisyyden suojaa ja sananvapautta koskeviin perustuslain 10 ja 12 §:ään sekä kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään viranhaltijan velvollisuudesta käyttäytyä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla. Tämä velvoite koskee lausunnon mukaan myös viranhaltijan käyttäytymistä suhteessa oman työyhteisön muihin jäseniin ja vielä itse työnantajaan luottamushenkilöineen. Viranhaltijan on vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa hänen asemassaan olevalta viranhaltijalla kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa.

Asianmukaisen käyttäytymisen velvoite ei rajoitu vain virantoimitustilanteisiin.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että virkamiehen tai viranhaltijan toimintaan voidaan reagoida myös viranhoidon ulkopuolisen ja siis yksityiselämääinkin liittyvien tilanteiden vuoksi. Kysymys on voinut olla myös varoituksen antamisesta tai irtisanomisesta sillä perusteella, että viranhaltija on omalla ajallaan rikkonut virkavelvollisuuttaan käyttäytyä asemansa ja tehtävänsä vaatimalla tavalla. Tämä on voinut tapahtua esimerkiksi julkaisemalla omalla ajalla laadittuja kirjoituksia sen sisältöisenä, että sananvapauden käyttö ei ole täyttänyt asianmukaisuuden, asiallisuuden ja sopivuuden vaatimuksia (mm. KHO 1.8.2001 T 1727).

Työntekijällä on oikeus julkisuudessa esittää mielipiteensä ja näkemyksensä niistä asioista, joita hän toimessaan joutuu käsittelemään. Yhteistyötä edistää, jos viestintä on omaa työtä ja työyhteisöä arvostavaa. Kielenkäyttö ja arvostelu työnantajaa kohtaan voi työpaikalla olla ajoittain voimakastakin ilman, että siihen olisi perusteita voimakkaammin puuttua. Sananvapaus on siten keskeinen julkisuutta tukeva perusoikeus. Samalla tavalla kuin perustuslaki suojaa sananvapautta, se suojaa myös yksityisyyttä, kunniaa ja luottamuksellisen viestin suojaa. Perustuslain suomia oikeuksia ei saa käyttää väärin. Sananvapauden väärinkäyttämistä mm. on, jos vapautta käyttämällä tarkoituksellisesti loukataan toista osapuolta tai hänen vapauspiiriinsä kuuluvia oikeuksia. Sananvapauden varjolla ei mm. saa loukata luottamukselliseksi tarkoitettua viestin salaisuutta tai toisen asianomaisen kunniaa. Perusoikeuksien käyttäminen näiltä osin ei viranhaltijoiden kuten muidenkaan kohdalla ole siten absoluuttisesti turvattua.

Toisen perusoikeuden rikkomista ei tulisi perustella perusoikeuden käyttämisellä. Mielenpitoon ja näkemyksen esittämisellä toisaalta, ja toisaalta toisen työntekijän loukkaamisella ja työnjohdon sopimattomalla arvostelulla ja asiattomalla kritiikillä on selvä ero. Sen arvioimiseksi, onko kysymys asianmukaisesta mielenpitoon lausumisesta vai asiattomasta ja sopimattomasta menettelystä, työnantajan tulee kiinnittää huomiota siihen tapaan, jolla mielenpito on ilmaistu.

Lienee selvää, että yksipuolisten, omiin näkemyksiin perustuvien mielenpitojen lausuminen esim. lehteen työnantajan toimivaltaan kuuluvista asioista edellyttää viranhaltijalla erityistä varovaisuutta. Viranhaltija kantaa vastuun siitä, jos kirjoitus sisältää perättömäksi osoittautuvaa tietoa tai työnantajan vahingoittamiseen tähtäävä luonne tulee kirjoituksessa näkyviin. Jos viranhaltija allekirjoittaa julkisuuteen saattamansa kirjoituksen viranhaltijana, kirjoituksia ei lähtökohtaisesti voida pitää pelkästään yksityishenkilön mielenpitokirjoituksena.

Viranhaltijan toimesta epäasiallisesti tapahtunut kielteisen kuvan antaminen ulkopuoliselle työnantajan toiminnasta ja esimieheen kohdistettu ulkopuolisille esitetty epäasiallinen arvostelu ovat molemmat virkamiehelle sopimatonta käyttäytymistä. Työnantaja voi määrätä viranhaltijalle asiattomasta julkisesta kirjoittelusta virkamiesoikeudellisia seuraamuksia. Teko voi oikeuskäytännön mukaan vaikuttaa virkasuhteen päättämiskynnyksen ylittymiseenkin, jos viranhaltijan vastaava käyttäytyminen jatkuu varoituksen saamisen jälkeen.

Esimerkiksi virkavalinnasta päättäminen kuuluu työnantajan toimivaltaan. Kunnalliseen päätöksentekojärjestelmään kuuluu, että kuntalainen voi hakea muutosta päätöksiin lainmukaista oikeusturvatieta käyttämällä. Viranhaltijan käyttäytymistä voidaan, ja tulee arvioida osana virka- velvollisuuden täyttämistä. Viranhaltijalla ei siten ole oikeutta käsitellä mitä tahansa työsuhteeseen liittyvää asiaa missä tahansa forumeilla millä tahansa tavalla kenenkään muun asemasta välittämättä.

Rovaniemen kaupunki ei ole missään vaiheessa kieltänyt kantelijaa puhumasta tai kirjoittamasta. Edelleen kaupunki on kiistänyt pyrkineensä rajoittamaan kantelijan sananvapautta tai antaneensa varoituksen sananvapauden käyttämisestä.

Kaupungin näkökulmasta kantelijalle annetuilla varoituksilla on vähäinen (ellei jopa olematon) liityntä sanavapauskysymykseen. Mikäli työnantajan reagointia työntekijän julkiseen kirjoitteluun pidetään sellaisenaan riittävänä tekemään asiasta sanavapauskysymyksen, niin silloin voitaneen todeta, että Rovaniemen kaupunki työnantajana oli puuttunut kantelijan tapaan käyttää sananvapautta. Sananvapautteen puuttumiselle on kuitenkin ollut perusteet. Puuttuminen on perustunut viranhaltijalakiin, ja puuttumisella on pyritty toisten oikeuksien ja maineen suojeluun. Tässä suhteessa on otettava huomioon, että työnantajan toimesta tapahtuvaa virkamiehen sananvapautteen puuttumista ei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan pidetä laittomana, mikäli puuttumiselle on olemassa erityinen peruste ja mikäli puuttumisen on katsottava olleen välttämätöntä.

Lausunnossa on myös viitattu 15.12.2011 antamaani päätökseen dnro 3098/2/10, josta ilmenevän Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan sanavapautteen puuttumisen asianmukaisuutta arvioitaessa on kaupungin mukaan kiinnitettävä huomiota useiden seikkojen ohella myös sananvapauttaan käyttävän henkilön omiin motiiveihin, ja esimerkiksi henkilökohtaisen kaunan tai hyödyn tavoittelun ei ole katsottu voivan oikeuttaa kovin korkeaa suojan tasoa.

Kantelija on Rovaniemen kaupungin palveluksessa oleva viranhaltija, ja hän toimii Rovaniemen Lyseonpuiston lukiossa musiikinlehtorin virassa. Lyseonpuiston lukion työympäristön sisäiset suhteet ovat jo pitkään olleet tulehtuneet. Rovaniemen Lyseonpuiston

lukion toiminnassa ja työolotiedusteluissa esille tulleiden ongelmien johdosta Rovaniemen kaupungin koulupalvelukeskus ja kaupungin henkilöstöosasto päättivät teettää selvityksen lukion toimintakulttuurista, johtamisesta, toimintatavoista ja työskentelyedellytyksistä sekä näihin vaikuttavista tekijöistä. Selvitystyön teki ulkopuolinen henkilöstökonsulttiyhtiö. Selvitystyön tuloksena kävi mm. ilmi, että miltei jokaisen po. lukiossa työskentelevän henkilön mielestä lukiossa vaikutti erilaisia toimintaan vaikuttavia epävirallisia organisaatioita, jollaisiksi mainittiin 1) rehtoriin kriittisesti suhtautuva ryhmittymä, 2) IB-lukion henkilöstö ja 3) rehtoriin myönteisesti suhtautuvat henkilöt. Ote selvityksestä (s. 12):

"Selkeimmin järjestäytyneenä erottuu rehtoriin kriittisesti suhtautuva ryhmä, jolla on omat johtohahmonsä, toiminta on tavoitteellista, siinä on työnjakoa, se on sisäisesti ja ulkoisesti tiedottavaa ja lisäksi ryhmä huolehtii mukanaolijoidensa henkisestä hyvinvoinnista antamalla vertaistukea ja kannustamalla jatkamaan tavoitteen mukaista toimintaa. Ryhmään kuuluvat pitävät usein myös vastustajinaan sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole heidän kanssaan samaa mieltä Tätä ryhmää voi pitää virallisen organisaation sisällä toimivana epävirallisena organisaationa, jonka tavoite on vastakkainen rehtorin toiminnalle ja joka johdonmukaisesti kiistää rehtorin vallan legitimitettiin."

Henkilöstötutkimuksen tehneen konsultin mukaan rehtoriin kriittisesti suhtautuvan ryhmittymän tavoitteena oli rehtorin vaihtaminen. Kantelija oli rehtoriin kriittisesti suhtautuvan ryhmittymän keskushenkilöitä.

Henkilöstökonsulttiyhtiö on tiivistänyt selvitystyönsä seuraavin toteamuksin (s.18):

"Joka tapauksessa on ilmeistä, että tällä hetkellä "Lyskan kriisi" koskee koko työyhteisöä vain välillisesti. Pääasiassa kyseessä on pitkään jatkunut konflikti rehtorin ja joidenkin opettajien välillä. Luokassa tapahtuvaan käytännön opetustyöhön konfliktin vaikutukset ovat melko vähäiset. Vaikeaa on sen sijaan asioiden yhdessä sopiminen tai yhdessä päättäminen sekä yhdessä tapahtuva koulun toiminnan kehittäminen. Tämä kaikki heijastuu koko yhteisöön huonona työilmapiirinä. Konfliktin nyt tultua julkiseksi on todennäköistä, että jatkuessaan sen vaikutukset työyhteisössä lisääntyvät ja alkavat haitata nykyistä enemmän myös tavanomaista opetustyötä. Lukion julkinen kuva kärsii, jolloin sillä voi olla vaikutusta oppilaiden halukkuuteen hakeutua lukioon opiskelemaan tai ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuteen."

Kantelijan toiminta tulee nähdä ja huomioida osana laajempaa kokonaisuutta siten, että hänen rooliaan Lyseonpuiston lukion pitkään jatkuneessa henkilöstökriisissä ei voida sivuuttaa.

Rovaniemen kaupunki piti ennen varoituksen 11.9.2012 antamista sisäisen neuvottelun, jossa käsiteltiin mm. asiassa esitettyjä kiusaamisväitteitä. Neuvottelun tuloksena työnantaja päätyi siihen, että huolellisen asian selvittämisen ja valmistelun sekä yleisen arvion saamiseksi asiaan liittyvistä eri tekijöistä (mm. jokaisen perusoikeuksiin kuuluva sananvapaus ja sen suhde työhön, organisaatioon ja yksilön oikeusturvaan) asiassa tarvitaan ulkopuolisen asiantuntijan mielipide työoikeuden ja sananvapauden näkökulmasta. Työnantaja päätti pyytää oman harkintansa avuksi lausunnon työoikeuden professori Seppo Koskiselta.

Kantelijan varoituksenaista kielenkäyttöä voidaan perustellusti pitää muuna kuin asiallisena kritiikkinä. Kielenkäyttö antaa viitteitä siitä, ettei hän välitä, mitä kirjoituksen kohteena olevalle henkilölle tapahtuu. Kantelija on toisaalta pyrkinyt herjakirjoitusten ohella vaikuttamaan muulla asiattomalla viestinnällä kunnallishallinnon päätöksentekijöihin siten, että päätöksentekijät irtisanoutuisivat kantelijan kohteena olevan virkamiehen toiminnasta tai että päätöksentekijät eivät tekisi kantelijan kannalta epämiellyttävää päätöstä. Tästä esimerkkinä voidaan mainita kantelijan yritys vaikuttaa Lyseonpuiston lukion aiemman rehtorin virkanimitykseen. Kantelija käytti tässä yhteydessä sellaista kieltä, josta professori Koskinen totesi mm. seuraavaa (ote professori Koskisen lausunnosta, s. 14):

"Virkaehtojen asettamien vaatimusten kannalta pahimpina [- - -] virheinä pidän hänen lähettämiään sähköpostiviestejä koskien [- - -] nimittämistä aikuislukion rehtorin virkaan. Tältä osin

viestit sisältävät sellaista kielenkäyttöä [- -] kohtaan, jota ei voida pitää hyväksyttävänä. Lisäksi viestit sisältävät myös uhkailua siitä, mitä [- -] tulee tekemään, jos kyseinen nimitys tapahtuu. Viestien perusteella kyse näyttää olevan [- -] selkeästä henkilökohtaisesta, mielestäni jopa vihamielisyydestä, suhteessa [- -], että harvoin tällaisia viestejä on tullut minua vastaan työelämässä edes päättämisiirtojen yhteydessä."

Kantelija on eri yhteyksissä pyrkinyt perustelemaan kielenkäyttöään tosi- asioiden kertomisella. Esimerkkinä kaupunginhallituksen lausunnossa on mainittu kantelijan kirjoittelu kulttuurijohtajasta. Kantelija arvosteli kulttuurijohtajaa henkilöön käyvällä tavalla mm. musiikkisalin akustiikasta ja ns. tuolikampanjan toteuttamisesta. Arvostelua edelsi läänintaiteilijan asiaan liittyvä haastattelu, jossa läänintaiteilija otti kantaa mm. Korundi-salin akustiikkaan. Kantelijan arvostelu liittyi sanomalehti Lapin Kansan uutiseen Korundi-salin käytettävyyden laajentamisesta: "Korundisalin käytettävyys laajenee sähköverhoilla" 13.5.2012. Kantelija otti Lapin Kansan verkkosivuilla asiaan voimakkaasti ja kulttuurijohtajaa arvostellen kantaa 13.5.2012. Kantelijan mielipidekirjoitukseen otti kantaa mm. kaksi muusikkoa 14.5.2012. Kaupunkilehti Uusi Rovaniemi julkaisi kantelijan kirjoituksen "[- -] tuolikampanjan keho tulos" 23.5.2012. Kulttuurijohtaja oli kokenut kirjoituksen henkilökohtaisena loukkauksena. Tältä osin lausunnossa on viitattu kulttuurijohtajan viestiin työsuojeluun 5.6.2012.

Kantelijan kirjoitukseen 23.5.2012 otettiin kantaa ja sitä arvosteltiin julkisuudessa. Kulttuurijohtajan toimintaa pidettiin saavutuksena mm. kulttuurin asiantuntijoiden toimesta. Tältä osin lausunnossa on viitattu yhden kaupunginvaltuutetun kirjoitukseen Uusi Rovaniemi - lehdessä 25.5.2012, erään kaupunkilaisen kirjoitukseen "Kritiikki voi myös rakentaa eikä vain repiä" samassa lehdessä 30.5.2012, Pink Eminence Oy:n lausuntoon 5.6.2012 ja Lapin Kansan juttuun "Tuolikampanja onnistui hyvin" 13.6.2012.

Kaupunginhallituksen lausunnossa on painotettu sitä, että työnantaja on nähnyt varoituksen oikeuttavaa moitittavaa kielenkäyttöä vain joissakin kantelijan julkisissa kirjoituksissa ja sisäisissä viesteissä. Kaikki tietoon saadut kantelijan julkiset kirjoitukset ja viestit on arvioitu ja tässäkin arvioinnissa on osaltaan käytetty apuna ulkopuolista asiantuntijaa. Monia kantelijan kirjoituksia ja viestejä on näin päädytty pitämään sananvapautteen kuuluvina ja sen sallimana käyttämisenä.

Kaupunginhallituksen lausuntoon on liitetty (liite 14) kooste sellaisesta kantelijan viestinnästä vuosilta 2006–2013 (23 mielipidekirjoitusta), johon työnantaja ei ole puuttunut, vaikka tiettyjen viestien osalta tähän olisi lausunnon mukaan voinut olla aiheittakin. Näissä kirjoituksissa on paikka paikoin voimakastakin kritisointia, jonka työnantaja on kuitenkin sallinut. Näiden kirjoitusten keskeinen eroavuus varoitusten perusteena oleviin kirjoituksiin on ollut se, että niissä ei ole harkittu olevan (muutamia kirjoituksia lukuun ottamatta) samanlaista henkilöön kohdistuvaa loukkaavuutta kuin varoitusten kohteena olevissa kirjoituksissa on. Tässä suhteessa on aivan keskeistä havaita, että varoitusten antamisen on saanut aikaan kantelijan henkilöihin käypä loukkaava kirjoittaminen. Liitteeseen 14 oheistetut kirjoitukset osoittavat, että työnantaja on sallinut, ja edelleen sallii, voimakkaankin kritisoinnin, kunhan kirjoituksissa ei ole yksilöidysti henkilöön käypää loukkaavuutta. Selvyyden vuoksi todettakoon, että työnantaja ei ole puuttunut kantelijan kielenkäyttöön kaupunginjohtajia kohtaan, vaikka sen voidaan perustellustikin katsoa olevan osittain asiatonta. Kaupunginjohtajien osalta työnantaja on lähtenyt siitä, että kirjoitteluun ei näiltä osin puututa, ellei se ole erityisen törkeää.

Yhteenvetona Rovaniemen kaupunki toteaa, että kantelija pitää viranhaltijalle kuuluvana oikeutenaan täydellistä, mm. kieliassultaan rajoittamatonta sananvapautta, sekä mm. itseensä kohdistuvien esimiehen kirjeiden ja sähköpostien rajoituksetonta julkaisemista mm. julkisessa sanassa. Kantelija pitää kaikkia lausumiaan perustuslain suojaamina mielipiteinään ja on vaatinut epäasiallisen kielenkäyttönsä tai käyttäytymisensä toteennäyttämistä. Kun asiassa

kertynyttä asiakirja-aineistoa arvioidaan kokonaisuutena, kantelijan kuvaus tosiasioista on vähintään riidanalainen ja hänen epäasiallisesta kielenkäytöstään ja käyttäytymisestään on olemassa näyttö.

Varoituksen antaessaan työnantaja on toteuttanut veloitettaan suojella toisia viranhaltijoita toisen viranhaltijan epäasiallista käyttäytymistä kohtaan. Voidaankin sanoa, että työnantaja ei ole pitänyt kantelijan ilmaisu- tapaa kaikilta osin virkamiehelle soveliaana. Kantelijan tapa herjata ja solvata on kiistatta moitittavaa. Kantelija on näiltä osin vastuussa omasta kielenkäytöstään sekä lähettämiensä viestien asiasisällön paikkansa pitävyydestä. Kantelija olisi voinut niin halutessaan esittää moitteenalaisen kritiikkinsä myös asiallisesti ja rakentavasti.

Henkilöiden julkinen solvaaminen tai kunnian loukkaaminen ei ole lain- mukaista kansalaisoikeuksien käyttämistä, eikä viranhaltija voi toiminnassaan sivuuttaa lakia tai perustuslakia. Viranhaltijan sananvapauden asianmukaiseen käyttämiseen pitäisi kuulua perusteellinen harkinta siitä, miten julkisuutta sananvapauden nojalla asiallisesti käytetään. Julkisuusperiaatetta sovelletaan virheellisesti, jos katsotaan, että julkisen työyhteisön kaikki asiat (mukaan lukien kirjeet ja sähköpostit) ovat aina rajoituksetta julkisia ja viranhaltijan toimesta julkaistavissa ja niitä voidaan rajoituksetta tavalla tai toisella julkisuudessa käsitellä.

Kantelija on allekirjoittanut varoituksiin johtaneet kirjoituksensa musiikinlehtorina tai musiikinopettajana.

Työnantaja on pyrkinyt selvittämään asiaa kattavasti ja puuttumaan kantelijan käyttäytymiseen lievemmillä keinoilla ennen varoitusten antamista. Tältä osin lausunnossa on viitattu kahteen kehityskeskustelumuistioon ja osastonjohtajan selvitykseen.

Kantelijaa on molemmilla kerroilla ennen varoituksen antamista kuultu. Kantelijalle annettujen kirjallisten varoitusten tarkoituksena on ollut kiinnittää hänen huomiotaan moitittavaksi katsottuun menettelyyn. Työnantaja on varoituksilla pyrkinyt myös puuttumaan kantelijan asiattomaan ja sopimattomaan käyttäytymiseen ja kielenkäyttöön sekä uhkailuun työyhteisön sisällä ja tällä tavalla pyrkinyt suojelemaan toisten oikeuksia ja mainetta. Työnantajan näkökulmasta katsottuna varoitusten antaminen kantelijalle on ollut perusteltua ja välttämätöntä. Rovaniemen kaupunki huomauttaa, että sillä olisi käsityksensä mukaan ollut oikeus myös irtisanoa kantelijan virkasuhde, mutta kaupunki on toistaiseksi tyytynyt käyttämään asiaan soveltuvaa lievintä reagointikeinoa ja ottanut harkinnassaan huomioon myös kantelijan pitkän virkauran. Asiaan ovat myös vaikuttaneet kantelijan lupaukset siitä, että hän muuttaa toimintatapaansa.

2.5

Vastineet

Kantelija antoi osastonjohtajien selvityksiin ja kaupunginhallituksen lausuntoon vastineensa, ja osastonjohtajat, hallintolakimies ja kaupunginhallitus puolestaan antoivat vielä kantelijan vastineeseen oman vastineensa.

3 ARVIOINNIN OIKEUDELLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Oikeusohjeet

3.1.1 Perustuslaki ja Euroopan ihmisoikeussopimus

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.

Saman artiklan 2 kappaleen mukaan koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, josta on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastamisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka tässä yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

3.1.2 Laki kunnallisesta viranhaltijasta

Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (jäljempänä viranhaltijalaki) 17 §:n 1 momentin mukaan viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työjohtoa ja valvontamääräyksiä. Saman pykälän 2 momentin mukaan viranhaltijan on toimittava tehtävässään tasapuolisesti ja käyttäytyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla.

Viranhaltijalain 20 §:n mukaan viranhaltijan on huolehdittava työturvallisuudesta siten kuin työturvallisuuslaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä viranhaltijan velvollisuudeksi säädetään.

Viranhaltijalain 35 §:n 1 momentin mukaan työnantaja ei saa irtisanoa virkasuhdetta viranhaltijasta johtuvasta syystä, ellei tämä syy ole asiallinen ja painava. Tällaisena syynä voidaan pitää virkasuhteesta, laista tai määräyksistä johtuvien, virkasuhteeseen olennaisesti vaikuttavien velvoitteiden vakavaa rikkomista tai laiminlyöntiä sekä sellaisten viranhaltijan

henkilöön liittyvien työntekoaedellytysten olennaista muuttumista, joiden vuoksi viranhaltija ei enää kykene selviytymään tehtävistään. Syyn asiallisuutta ja painavuutta arvioitaessa on otettava huomioon työnantajan ja viranhaltijan olosuhteet kokonaisuudessaan.

Saman pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettu syy ei ole ainakaan viranhaltijan poliittinen, uskonnollinen tai muu mielipide eikä osallistuminen yhteiskunnalliseen tai yhdistystoimintaan (3 kohta).

Viranhaltijalakia koskevan hallituksen esityksen (HE 196/2002 vp) mukaan irtisanomiskielto liittyy 12 §:n syrjäntäkieltoon. Syrjäntäkiellolla suojattaisiin muun muassa viranhaltijan mielipiteen ja järjestäytymisen vapautta sinänsä. Mikäli näiden vapauksien "käyttäminen" johtaisi esimerkiksi työntekovelvollisuuden laiminlyönteihin, rikkomukset voisivat oikeuttaa irtisanomiseen, jos irtisanomisen edellytykset täyttyvät, vaikka rikkomukset olisivatkin seurausta kansalaisvapauksien käyttämisestä.

Viranhaltijaa, joka on laiminlyönyt virkasuhteesta johtuvien velvolluuksiensa täyttämisen tai rikkonut niitä, ei kuitenkaan 3 momentin mukaan saa irtisanoa ennen kuin hänelle on varoituksella annettu mahdollisuus korjata menettelynsä.

Säännöksen perusteluiden (HE 196/2002 vp) mukaan säännös vastaa työsopimuslain sääntelyä. Varoituksen antamisen merkitys on siinä, että viranhaltija saa tiedon siitä, kuinka vakavana rikkomuksena työnantaja pitää hänen menettelyään. Varoitus on ennakkomuistutus siitä, millä tavoin työnantaja tulee reagoimaan varoituksessa tarkoitettun rikkomuksen tai laiminlyönnin toistuessa. Varoituksen tarkoituksena on antaa viranhaltijalle mahdollisuus korjata menettelynsä ja osoittaa siten, että edellytykset virkasuhteen jatkamiselle ovat olemassa. Jos viranhaltijan rikkomus on niin vakava, että hänen olisi ilman varoitustakin tullut ymmärtää menettelynsä moitittavuus, varoituksen antaminen ei olisi irtisanomisen edellytyksenä.

3.1.3

Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tätä lakia sovelletaan muun muassa virkasuhteessa tehtävään työhön.

Lain 17 §:n 1 momentin mukaan työnantajan ja työntekijöiden on yhteistoiminnassa ylläpidettävä ja parannettava työturvallisuutta työpaikalla. Saman pykälän 3 momentin mukaan työntekijöiden on osaltaan toimittava yhteistyössä työnantajan ja työntekijöiden edustajien kanssa tämän lain mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lain 18 §:n 3 momentin mukaan työntekijän on työpaikalla vältettävä sellaista muihin työntekijöihin kohdistuvaa häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua, joka aiheuttaa heidän turvallisuudelleen tai terveydelleen haittaa tai vaaraa.

Lain 19 §:n 1 momentin mukaan työntekijän on viipymättä ilmoitettava työnantajalle ja työsuojeluvaltuutetulle muun muassa työolosuhteissa tai työmenetelmissä havaitsemistaan puutteellisuuksista, jotka voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa työntekijöiden turvallisuudelle tai terveydelle.

Lain 28 §:n mukaan jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

3.1.4

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 5 §:n 1 momentin mukaan se, joka on ottanut vastaan tai muutoin saanut tiedon luottamuksellisesta viestistä tai tunnistamistiedosta, jota ei ole hänelle tarkoitettu, ei saa ilman viestinnän osapuolen suostumusta ilmaista tai käyttää hyväksi viestin sisältöä, tunnistamistietoa tai tietoa viestin olemassaolosta, ellei laissa toisin säädetä.

Säännöksen perusteluiden mukaan säännöksessä suojataan muun muassa luottamuksellista viestiä viestin jouduttua jonkun muun kuin sen vastaanottajaksi tarkoitetun tietoon. Kyseessä on tilanne, jossa luottamuksellisen viestin on saanut muu kuin vastaanottajaksi tarkoitettu henkilö, mutta hän ei ole sitä itse aktiivisesti toimien saanut ja hänen tarkoituksenaan ei ole ollut hankkia tietoa viestistä, sen olemassaolosta tai siihen liittyvistä tunnistamistiedoista. Kyseessä voi siten olla esimerkiksi erehdyksissä saatu viesti. Tällöin viestin saaneelle syntyy vaitiolovelvollisuus viestistä ja tunnistamistiedoista (HE 125/2003 vp). Hallituksen esityksen yleisperusteluiden mukaan luottamuksellisen viestin suoja tarkoittaa sitä, että kukaan muu kuin viestin lähettäjän tarkoittama oikea vastaanottaja ei saa ottaa viestin sisällöstä selvää tai muuten puuttua viestin sisältöön tai viestiin liittyviin tunnistamistietoihin, eikä myöskään puuttua viestin perille menemiseen. Jollei viestiä ole tarkoitettu yleisesti vastaanotettavaksi, viestintätapahtuman näkökulmasta ulkopuoliset tahot eivät saa käsitellä tai tallentaa viestiä, eikä sitä saa myöskään luovuttaa kenellekään ulkopuoliselle.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 8 §:n 1 momentin mukaan viestin lähettäjä tai se, jolle viesti on tarkoitettu, voi käsitellä omia viestejään ja niihin liittyviä tunnistamistietoja, jollei jäljempänä tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Pykälän 2 momentin mukaan luottamuksellisia viestejä ja tunnistamistietoja saa käsitellä viestin lähettäjän tai sen, jolle viesti on tarkoitettu, suostumuksella tai jos laissa niin säädetään. Käsitteilyllä tarkoitetaan lain 2 §:n 14 kohdan mukaan muun muassa käyttöä ja luovuttamista.

Hallituksen esityksen mukaan jokaisella on oikeus määrätä lähettämistään viesteistä ja niihin liittyvistä tunnistamistiedoista. Myös sillä, joka ottaa vastaan viestin ja jolle se on tarkoitettu, on oikeus käsitellä saamiensa viestejä ja niihin liittyviä tunnistamistietoja. Viestin osapuolen käsittelyoikeus ei edellytä mitään laissa säädettyä erityistä käyttötarkoitusta. Hallituksen esityksessä on kuitenkin korostettu, että muualla lainsäädännössä viestiin sisältyvät tiedot saattavat olla sellaisia, ettei myöskään viestin vastaanottajaksi tarkoitettu voi käsitellä viestiä aivan vapaasti. Esimerkkinä hallituksen esityksessä on mainittu laissa potilaan asemasta ja oikeuksista salassa pidettäväksi määritellyt potilasasiakirjojen tiedot.

3.2

Arvioinnin lähtökohdat ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä

Arvioitaessa sitä, onko kysymys sallitusta sananvapauden rajoittamisesta, tulee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti arvioida seuraavia kysymyksiä. Ensiksi huomiota on kiinnitettävä siihen, onko sananvapauden ylipäätään puututtu ja toiseksi, onko puuttuminen perustunut lakiin. Jos niin on, tämän jälkeen on kolmanneksi arvioitava, onko puuttumisella pyritty hyväksyttävään tavoitteeseen ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettulla tavalla. Jos tällainen hyväksyttävä tavoite on löydettävissä, tämän jälkeen on vielä neljänneksi arvioitava, onko puuttuminen ollut välttämätöntä pakottavan yhteiskunnallisen tarpeen vuoksi ja onko se ollut oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa.

4

KANNANOTTO

4.1

Onko opettajan sananvapautteen puututtu?

Pidän sananvapautta koskevan oikeus- ja laillisuusvalvontakäytännön perusteella selvänä, että kirjallisen varoituksen antaminen sananvapauden käytöstä on sananvapautteen puuttumista, jos varoitus on perustunut virkamiehen kirjoituksen sisältöön. Kun kirjallisen varoituksen perusteena nyt esillä olevassa tapauksessa on käytetty opettajan julkaisemia mielipidekirjoituksia ja hänen lähettämiään sähköposteja, varoituksella on puututtu hänen sananvapauteensa.

Olen jo aiemmin tutkijoiden sananvapautta koskeneessa päätöksessäni (dnro 3098/2/10) ja opettajan sananvapautta koskeneessa päätöksessäni (dnro 3793/2/12) korostanut sitä, että kirjallisen varoituksen antaminen on ankarana pidettävä työnjohdollinen seuraus perusoikeuden käytöstä. Varoitus on kunnallisen virkasuhteen mahdolliseen päättämiseen liittyvä valmisteleva toimenpide, johon on nytkin olennaisena osana liittynyt uhka virkasuhteen päättämisestä teon toistuessa, mikä ilmentää työnantajan vakavaa suhtautumista opettajan menettelyyn. Varoituksen ankaraa luonnetta sananvapauden näkökulmasta korostaa myös se, että kunnallisella viranhaltijalla ei ole mahdollisuutta saattaa varoituksen laillisuutta erikseen tuomioistuimen tutkittavaksi (ks. esim. KHO 2005:30). Kysymys sananvapauden käytön asianmukaisuudesta jää siten pitkälti vain työnantajan arvion varaan. Kirjallisella varoituksella voi tästä näkökulmasta olla merkittävä sananvapauden käyttöä hillitsevä vaikutus ja varoitus voi pahimmillaan johtaa siihen, ettei varoituksen saanut virkamies – tai saman työnantajan palveluksessa olevat muutkaan virkamiehet – enää uskalla käyttää sananvapauttaan.

4.2

Onko sananvapautteen puuttuminen perustunut lakiin?

Valtion virkamiesten osalta on kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n 2 momenttia – johon varoitus nyt oli perustunut – pitkälti vastaavaa valtion virkamieslain 14 §:n 2 momenttia pidetty oikeuskäytännössä riittävän täsmällisenä ja tarkkarajaisena säännöksenä sananvapautteen puuttumisen näkökulmasta (ks. KHO:2011:19; ks. myös OA dnro 3793/2/12). Oikeuskirjallisuudessa puolestaan on todettu, että oikeuskäytännössä on toistuvasti niin valtion kuin kuntienkin puolella katsottu, että virkamieheen tai viranhaltijan toimintaan voidaan reagoida myös viranhoidon ulkopuolisen ja siis yksityiselämään liittyvien tilanteiden vuoksi. Kysymys on voinut olla varoituksen antamisesta tai jopa irtisanomisesta sillä perusteella, että on omalla ajalla rikottu virkavelvollisuutta käyttäytyä aseman ja tehtävien edellyttämällä tavalla. Tämä on voinut tapahtua esimerkiksi julkaisemalla omalla ajalla laadittuja kirjoituksia sen sisältöisenä, että sananvapauden käyttö ei ole täyttänyt asianmukaisuuden, asiallisuuden ja sopivuuden vaatimuksia (Kalervo Hirvonen – Eija Mäkinen: Kunnallinen viranhaltija, oikeudellisen aseman sääntely, 2006, s. 148–149; lähteistä, ks. myös esim. OA dnro 3098/2/10, erityisesti kohta 3.1.4).

4.3

Onko sananvapautteen puuttumisen tavoite ollut hyväksyttävä?

Puuttumiseen oikeuttava sallittu poikkeusperuste tai oikeushyvä, jota puuttumisella voidaan suojata, on muun muassa – ja esillä olevassa tapauksessa lähinnä kyseeseen tuleva – ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan toisessa kappaleessa tarkoitettu muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaaminen. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella tämä poikkeusperuste pätee myös muihin kuin luonnollisiin henkilöihin (ks. esim.

Uj vs. Unkari, 19.7.2011). Näin ollen myös työnantajana toimivan viranomaisen ja muiden virkamiesten mainetta ja muita intressejä voidaan suojata.

4.4

Onko sananvapauden puuttuminen ollut välttämätöntä ja oikeasuhtaista?

4.4.1

Periaatteellisia lähtökohtia

Perustuslain sananvapausäännöksen keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993 vp, s. 56).

Ihmisoikeussopimuksen 10 artikla soveltuu sen 2 kohdassa mainituin rajoituksin paitsi myönteisiin, vaarattomiin tai yhdentekeviin myös loukkaaviin, järkyttäviin tai levottomuutta herättäviin tietoihin tai ajatuksiin. Tämä johtuu pluralismin, suvaitsevuuden ja vapaamielisyyden vaatimuksista, joita ilman demokraattista yhteiskuntaa ei ole olemassa. Välttämättömyys 2 kohdan mielessä tarkoittaa pakottavan yhteiskunnallisen tarpeen olemassaoloa (esim. *Fuentes Bobo vs. Espanja*, 29.2.2000).

Yleisesti tärkeästä kysymyksestä käydyn keskustelun alaan kuuluvat kirjoitukset saavat korotettua sananvapauden suojaa, jolloin viranomaisten harkintamarginaali seuraamusten välttämättömyyden suhteen on erityisen ahdas (esim. *Renaud vs. Ranska*, 25.2.2010). Olen päätöksessäni dnro 3793/2/12 todennut, että myös kirjoituksen yksittäisten kohtien arvioinnissa oli otettava huomioon kirjoituksessa esiin nostetun asian tärkeys kokonaisuudessaan. Tuossa tapauksessa kirjoituksella oli korotettu sananvapauden suoja, koska se käsitteli yleisesti tärkeää asiaa eli lasten etua ja oppilaiden sijoittamista kouluihin.

Yleisesti tärkeistä kysymyksistä saadaan jakaa vilpittömässä mielessä informaatiota silloinkin, kun lausumat sisältävät yksityishenkilöitä loukkaavia epätosia väitteitä. Huomioon tulee kuitenkin ottaa, koskevatko väitteet henkilön yksityiselämää vai henkilön käyttäytymistä ja asenteita virkamiehen ominaisuudessa. Virkamiesten suhteen sallitun kritiikin rajat ovat väljempiä kuin yksityishenkilöiden suhteen (*Sabanovic vs. Montenegro*, 31.5.2011). Toisaalta sananvapauden kannalta erityisen vahvaa suojelua eivät ansaitse lausumat, joita annetaan henkilökohtaisen epäkohdan tai vastustuksen taikka hyödyn tavoittelun vuoksi (*Kudeshkina vs. Venäjä*, 26.2.2009).

Sananvapaus kuuluu myös virkamiehelle. Virkamiehen sananvapautta voidaan kuitenkin rajoittaa tietyin edellytyksin sen lisäksi, että heihin pätevät myös yleiset kaikkia koskevat sananvapauden käytön rajoitukset.

Virkamiehen sananvapauden rajoja on kansallisesti arvioitu korkeimman hallinto-oikeuden päätöksissä *KHO:2011:19 ja KHO 1979-A-II-28*. Edellisessä tapauksessa varoitus oli voitu perustaa virkamiehen kollegoilleen lähettämään kirjelmään, jossa hän oli arvostellut yliopiston heikkoa johtamista ja esimiestoimintaa esimerkkitapauksin, joissa esiintyneet henkilöt olivat tunnistettavissa olevia ja kuuluivat yliopiston henkilöstöön. Sen sijaan jälkimmäisessä tapauksessa virkamiehen katsottiin esittäneen asiallista arvostelua viranomaisten kannanotoista niin, että huomautusta ei ollut voinut antaa.

Työntekijän ja virkamiehen sananvapauden rajoja on arvioitu ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä myös esimerkiksi tapauksissa *Raichinov vs. Bulgaria* (20.4.2006), *Frankowicz vs. Puola* (16.12.2008), *Guja vs. Moldova* (12.2.2008), *Marchenko vs. Ukraina*

(19.2.2009), *Wojtas-Kaleta vs. Puola* (17.6.2009), *Rose vs. Saksa* (14.9.2009), *Poyraz vs. Turkki* (7.12.2010), *Heinisch vs. Saksa* (21.7.2011), *Sanchez ym. vs. Espanja* (12.9.2011), *Sosinowska vs. Puola* (18.10.2011) ja *Antonescu vs. Romania* (21.2.2012).

Päätöksessäni dnro 493/4/06 pidin virkamiehen sähköpostiviestiä epäasiallisena, kun hän oli käyttänyt kuulopuheeseen perustuen toisesta henkilöstä totuudenvastaisia ja parjaavia ilmaisuja.

Virkamiehenkin sananvapauden käyttöön liittyy siten monenlaisia velvollisuuksia ja vastuita. Selkeät yksityishenkilöihin nähden poikkeavat lisärajoitukset virkamiehen sananvapauden käytölle asettavat esimerkiksi salassapitovelvoite ja työturvallisuusvelvoitteisiin kuuluva häirinnän kieltö. Sananvapautta ei saa käyttää muiden työntekijöiden häirinnän ja työilmapiirin rapauttamisen välineenä. Toisaalta työyhteisön epäkohdistakaan kirjoittaminen ei sinänsä ole kiellettyä.

Etenkin virkatehtäviin tai asianomaisen viraston toimialaan kuuluvissa asioissa virkamieheltä on sananvapauden käyttämisessä vakiintuneesti katsottu voitavan vaatia myös tehtävän laadun edellyttämää asianmukaisuutta ja asiallisuutta. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on todettu, että virkamiehellä lienee työhön kohdistuvissa aiheissa lähtökohtaisesti jossain määrin laajempi sananvapaus kuin yksityisen tahon palveluksessa olevilla työntekijöillä, koska työsopimussuhteella yksityisoikeudellisena sopimussuhteena ei yleensä ole samanlaista yhteiskunnallista merkitystä kuin verorahoilla kustannetuilla ja usein kansalaisten ja veronmaksajien etuihin tai oikeuksiin taikka hyvinvointiin vaikuttavilla virkatoimilla. Virkamiesten käyttäytymisvelvoitteen on sanottu kohdistuvan ensi sijassa hallinnon asiakkaisiin (Tiilikka Päivi: Sananvapaus ja lojaliteettivelvollisuus työsuhteessa, Lakimies 2/2013, s. 239).

Virkamiehen on toisaalta oltava myös lojaali työnantajalleen, mikä on sinänsä tunnustettu myös edellä mainitsemassani Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Etenkin virkamiehen tulee osoittaa työnantajaansa kohtaan lojaalisuutta, pidättyvyyttä ja harkintakykyä. Olen arvioinut sananvapauden ja lojaliteettivelvoitteen suhdetta opettajan sananvapautta koskeneessa päätöksessäni dnro 3793/2/12. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella lojaalisuuden ulottuvuudesta on vaikea tehdä kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä tai yleistyksiä. Hyvin usein lojaalisuuden olemassa olo sinänsä tunnustetaan, mutta se, mikä merkitys sille on lopulta annettu asian arvioinnissa, ei aina ole kovin yksiselitteistä. Havaintojeni mukaan lojaalisuusvelvoite saa ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä sisältöä ainakin siten, että työpaikan epäkohdista tulee lähtökohtaisesti ensin ilmoittaa työnantajalle ja varata tälle tätä kautta tilaisuus korjata menettelyä ennen asian julkisuuteen viemistä. Kansallisen työturvallisuuslainsäädännön nojalla työntekijällä puolestaan on velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan epäkohdista työnantajalleen.

Lojaalisuusvelvollisuutta ei mielestäni voida ulottaa niin pitkälle, että virkamies ei saisi esittää lainkaan kriittisiä näkemyksiään esimerkiksi jostakin viranomaispäätöksestä, jos hän tai kukaan muu ei ole hakenut siihen muutosta. Lojaalisuuden mukaiseen asialliseen sananvapauden käyttöön kuuluu kuitenkin tehdä yleisön tietäväksi, jos ratkaisu asiassa on vielä avoin suuntaan tai toiseen. Virkamiehen voidaan nimittäin edellyttää tuntevan päätöksentekoon liittyvää muutoksenhakumenettelyä siinä määrin, että hän kykenee hahmottamaan tämän lähtökohdan eli onko päätöksen oikeellisuutta virallisia teitä horjutettu. Virkamiehen tulee siten kiinnittää huomiota siihen, ettei hänen sanomisistaan voi verhotusti jäädä paikkansapitämätön ja työnantajaa ja työyhteisöä vahingoittava kuva jonkin menettelyn tai päätöksen asianmukaisuudesta.

Virkamiehen sananvapaus ja lojaalisuusvelvoite eivät Suomen lainsäädännössä ole yhteismitallisia, koska ensiksi mainittu oikeus on turvattu perustuslaissa perusoikeutena jälkimmäisen velvollisuuden perustuessa lähinnä tavallisen lain säännöksiin tai niistä tehtyihin vakiintuneisiin tulkintoihin. Olen jo aiemmin todennut, että virkamiestenkin sananvapauden rajoja on arvioitava perusoikeusmyönteisesti (OA dnro 3793/2/12). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että virkamiehen lausumalta pitää edellyttää riittävää yksiselitteisyyttä, jotta sitä ylipäättään voitaisiin käyttää perusteena sananvapauteen puuttumiselle.

Tulkinnanvaraisissa tilanteissa tulee siten omaksua sananvapausmyönteinen lähestymistapa, ja työnantajan on perusteltua pidättäytyä sananvapauden käyttöön puuttumiselta, jos virkamiehen lausuma on monimerkityksinen tai muuten tulkinnanvarainen. Toisaalta myös kirjallisen huomautuksen tai varoituksen tulee olla asianmukaisesti yksilöity (AOA dnro 2074/4/10).

4.4.2

Arvoarvostelmista ja tosiasiatoteamuksista

Sananvapausasioissa on ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan olennainen merkitys arvoarvostelmilla (arvostuksenvaraiset mielipiteet, moraaliset kannanotot) ja tosiasiatoteamuksilla, koska ensiksi mainittuja ei voida näyttää toteen (esim. *Sabanovic vs. Montenegro*, 31.5.2011). Toisaalta arvoarvostelmakin saattaa olla suhteeton, ellei sille ole minkäänlaisia tosiasiaperusteita (esim. *Sorguc vs. Turkki*, 23.6.2009). Tosiasioiden vääristely vilpillisessä mielessä saattaa ylittää sallitun kritiikin rajat, kun tosiasiaväitteeseen voidaan liittää arvoarvostelmia, olettamuksia tai vihjauksia, jotka ovat omiaan antamaan asiasta väärän kuvan yleisön silmissä (*Ruzovy Panter, vs. Tshikki*, 2.2.2012).

Vaikka arvoarvostelmien ja tosiasiatoteamusten välisen eron tekemistä on korostettu, näiden lausumien erottaminen toisistaan ei havaintojeni mukaan toisaalta välttämättä kuitenkaan ole helppoa edes ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Joissakin tapauksissa tuomioistuin on nähdäkseni jopa ikään kuin varmuuden vuoksi arvioinut asiaa kummastakin näkökulmasta (esim. *Sabanovic vs. Montenegro*, 31.5.2011).

Kukin tilanne on arvioitava aina tapauskohtaisesti ja yleistyksiin tulee suhtautua varovaisesti. Asian hahmottamiseksi tuon seuraavassa esimerkein esiin, millaisia väitteitä ihmisoikeustuomioistuin on tapauskohtaisesti pitänyt sananvapauden rajoihin mahtuneina arvoarvostelmina. Vaikka kaikissa näissä esimerkkitapauksissa ihmisoikeustuomioistuin on katsonut sananvapautta loukatun, sen langettavat päätökset eivät ole johtuneet yksinomaan jäljempänä mainittuihin lausumiin puuttumisesta kansallisella tasolla vaan kuhunkin tapaukseen on liittynyt myös koko joukko muita näkökohtia. Kaikissa tapauksissa ei myöskään ole ollut kyse nimenomaan julkisyhteisön työntekijän tai virkamiehen sananvapauden arvioimisesta.

Edellä mainitussa tapauksessa *Sorguc vs. Turkki* valittaja oli tieteellisessä konferenssissa jakamassaan kirjoituksessa kritisoinut yliopiston tiedemiesten nimitys- ja ylennysjärjestelmää ja oman kokemuksensa perusteella väittänyt, että apulaisprofessorin virkoihin tuli valituiksi tieteellisesti epäpäteviä henkilöitä järjestelmässä, jossa tutkintolautakunnassa oli muita kuin rakennusalan asiantuntijoita. Siten eräs ehdokas, joka ei ollut täyttänyt pätevyysvaatimuksia, oli päässyt sellaiseen virkaan. Ihmisoikeustuomioistuin piti näitä toteamuksia arvoarvostelmina julkisesti tärkeästä kysymyksestä, koska valittaja oli arvioinut yliopistojen nimitys- ja ylennysjärjestelmää. Tapauksen asianhaaroista riippui, missä määrin arvoarvostelmille tuli olla tosiasiaperusteita. Nyt valittaja oli perustanut ne omaan kokemukseensa tutkintolautakunnassa sekä akateemisissa piireissä jo muutoinkin tiedettyihin seikkoihin. Niin ollen hänen toteamuksiaan ei ollut ainakaan osaksi voitu näyttää toteen.

Edelleen ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt puolustettavien perustein arvoarvostelmina, jotka edustivat lausujansa subjektiivista käsitystä toiminnan moraalisisista ulottuvuuksista, muun muassa väitteitä, että ”henkilö hoiti huonosti kompleksin taloutta, käytti rahaa opettajien koulutukseen koulun tarpeita vastaamattomalla sopimattomalla ja epäobjektiivisella tavalla ja koulusta puuttui kuri” (*Kurlowicz vs. Puola, 22.6.2010*), väitettä, että akatemian rehtori ”oli kohdellut opiskelijoita ja näiden vanhempia epäoikeudenmukaisesti” (*Siryk vs. Ukraina, 31.3.2011*), väitteitä, että henkilö oli ”toiminut häpeämättömästi eikä ollut saanut aikaan taikka tehnyt mitään kaupunkilaisten hyväksi tai että hän oli vain tuottanut vahinkoa ja häneltä puuttui viisautta, tahtoa ja yhtenäisyyden aikaansaamisen yritystä”, väitettä, että henkilö ”muutti ihmisiä zombeiksi, salasi todelliset kasvonsa yleisöltä ja teki pilaa presidentistä” (*OOO Ivpress and others vs. Venäjä, 22.1.2013*), väitettä ”törkeästä ja antisosiaalisesta käytöksestä” (*Zakharov vs. Venäjä, 5.10.2006*), väitettä ”liiallisesta tuhlailusta” (*Constantinescu vs. Romania, 11.12.2012*), väitteitä, joiden mukaan henkilö ”ei ollut toiminut koulutyöntekijöiden hyväksi tai että opettajat eivät olleet vaatineet lisiä pelättyään menettävänsä työnsä” (*Kita vs. Puola, 8.7.2008*) ja väitettä ”häpeämättömästä käytöksestä” (*Sofranschi vs. Moldova, 21.12.2010*).

Sellainen lausuma, jonka osalta tuomioistuin on todennut, että valittajat olivat sen tueksi esittäneet jotakin näyttöä, on ollut esimerkiksi valittajien arvio henkilön ”mitäänsanomattomasta toiminnasta maaherrana” ja siitä, että henkilö ”ei ollut täysin noudattanut viranomaisten toiminnan läpinäkyvyyden edistämiseksi annettuja määräyksiä”. Toisaalta EIT on todennut, että vaatimus arvoarvostelmien toteuttamisesta jo itsessään rikkoi sananvapautta, joka käsitti mahdollisuuden turvautua tietynasteiseen liioitteluun tai provokaatioon (*OOO Ivpress and others vs. Venäjä, 22.1.2013*). Todettakoon vielä, että ilmaisua ”olla salaliitossa” voitiin tuomioistuimen mukaan pitää tapauksen oloissa arvoarvostelmana, jolle tuli kuitenkin olla riittäviä tosiasiaperusteita (*Ruzovy Panter vs. Tshikki, 2.2.2012*).

Olen päätöksessäni dnro 3793/2/12 pitänyt seuraavia lausumia lähinnä arvoarvostelmina, jotka mahtuivat sananvapauden rajoihin: ”Viime keväänä koulutoimelta tuli suorastaan aggressiivinen reaktio, kun - - - koulun vanhemmat kysyivät mahdollisuutta pitää 6.-luokat alakoulussa - - - remontin vuoksi - - -”; ”Näkemykseni on, että tässä muutoksessa vanhempia ei ole oikein koskaan kuultu ja asiantuntevaa kouluväkeäkin hieman valikoiden.” Työnantajan mukaan virkamies oli väittänyt opetustoimen suhtautuneen vihamielisesti oppilaiden vanhempiin ja laiminlyöneen kuulemisvelvoitteensa.

4.4.3

Ensimmäinen varoitus (30.12.2010/3§)

4.4.3.1

Varoituksen sisältö

Kirjallista varoitusta koskevassa viranhaltijapäätöksessä on todettu muun muassa, että kantelija oli 14.11.2010 lähettänyt Lapin Kansaan julkaistavaksi kirjoituksen, jonka työnantaja oli kokenut loukkaavana. Edelleen kantelija oli 28.3.2010 lähettänyt Lapin Kansaan julkaistavaksi kirjoituksen, jota jälkikäteisesti ja yhdessä kirjoituksen 14.11.2010 kanssa arvioituna voitiin pitää tarkoituksellisenä hyökkäyksenä esimiestä ja työnantajaorganisaatiota kohtaan. Kantelija oli lähettänyt Rovaniemen kaupungin sivistyspalveluiden johtokunnalle kirjeen, jossa hän oli ottanut kantaa esimiehensä tekemään virkavalintapäätökseen. Kirje oli sisältänyt useita esimiestä halventavia ja loukkaavia lausumia sekä myös työnantajaorganisaatiota kohtaan esitettyä asiatonta lausumaa virkavalinnan perusteista. Kantelija oli 29.10.2009 lähettänyt ulkopuoliselle viestin, jossa hän oli loukannut ja arvostellut

epäasiallisesti esimiestä. Kantelija oli 14.11.2010 luvatta julkaissut osia työnantajan kantelijalle osoittamasta, luottamukselliseksi tarkoitetusta sähköpostiviestistä.

Edelleen päätöksessä on todettu muun muassa, että viranhaltijan käyttäytymistä voidaan ja tulee arvioida osana virkavelvollisuuden täyttämistä. On selvää, että yksipuolisten, omiin näkemyksiin perustuvien mielipiteiden lausuminen lehteen työnantajan toimivaltaan kuuluvista asioista edellyttää viranhaltijalla erityistä varovaisuutta. Viranhaltija kantaa vastuun siitä, jos kirjoitus sisältää perättömäksi osoittautuvaa tietoa tai työnantajan vahingoittamiseen tähtäävä luonne tulee kirjoituksessa näkyviin.

Viranhaltijan toimesta tapahtunut kielteisen kuvan antaminen ulkopuoliselle työnantajan toiminnasta ja esimieheen kohdistettu ulkopuolisille esitetty epäasiallinen arvostelu ovat molemmat virkamiehelle sopimatonta käyttäytymistä. On kiistatonta, että työnantaja voi määrätä viranhaltijalle asiattomasta julkisesta kirjoittelusta virkamiesoikeudellisia seuraamuksia. Teko voi oikeuskäytännön mukaan vaikuttaa virkasuhteen päättämiskynnyksen ylittymiseenkin, jos viranhaltijan vastaava käyttäytyminen jatkuu varoituksen saamisen jälkeen.

Pelkästään se seikka, että rehtorin päätös ei miellytä kantelijaa, ei voi oikeuttaa tätä sananvapauden varjolla loukkaamaan julkisesti esimiestään tai työnantajaa. Kantelija on itse myöntänyt, että hän on toiminut oman mielipiteensä perusteella.

Koska kantelija oli allekirjoittanut julkisuuteen saattamansa kirjoituksensa musiikinlehtorina, kirjoituksia ei voitu pitää pelkästään yksityishenkilön mielipidekirjoituksina. Kantelijan kirjoitus 14.11.2010 oli ollut omiaan vaarantamaan viranhaltijan ja työnantajan välisen luottamuksen, ja se osoitti viranhaltijassa virkasuhteeseen kuuluvan uskollisuusvelvoitteen rikkomista. Kantelijan voitiin katsoa samalla loukanneen luottamukselliseksi tarkoitetun viestin salaisuutta ja esimiehensä sekä työnantajan kunniaa. Kantelija oli 29.10.2009 lähettämällään sähköpostilla moittinut työnantajaa ja esittänyt esimiehestä herjaavaa lausumaa myös työyhteisön ulkopuoliselle henkilölle. Kantelija oli 15.12.2010 vastineessaan myöntänyt arvostelleensa esimiehensä osaamista liioittelevasti.

Kantelijan voitiin katsoa käyttäytyneen viranhaltijalle sopimattomalla tavalla. Kantelijan menettely oli osittain lisäksi tapahtunut julkisuudessa ja osittain henkilöstön, oppilaiden ja ulkopuolisen läsnä ollessa tai kuullen.

Työnantajalla on oikeus edellyttää kantelijan asemassa olevan henkilön pidättyvän työnantajan etujen vastaisesta menettelystä. Kunniaa loukkaavien lausumien antaminen esimiehestä tai työnantajasta julkisuuteen ei ole viranhaltijan arvon mukaista. Kantelija ei ollut käyttänyt laillisia oikeusturvakeinoja rehtorin virkavalintapäätöksen johdosta.

Edellä todetun perusteella kantelijalle oli annettu kirjallinen varoitus viranhaltijalain 17 §:n 2 momentissa säädetyn käyttäytymisvelvollisuuden vastaisesta käyttäytymisestä, sekä luottamukselliseksi tarkoitetun viestin salaisuuden rikkomisesta. Samalla työnantaja oli saattanut kantelijalle selväksi sen, että työnantaja oli pitänyt kantelijan menettelyä vakavana ja kantelijan oli viimeistään nyt ymmärrettävä se, miten työnantaja kantelijan menettelyn oli kokenut. Työnantaja oli pitänyt varoitusta myös kantelijalle annettuna mahdollisuutena muuttaa suhtautumistaan työnantajaa ja esimiehiään kohtaan. Työnantaja oli ilmoittanut, että jos tämä työnantajan suoma mahdollisuus ei johtanut välittömään käyttäytymisen muutokseen, työnantaja voi aloittaa asiassa irtisanomisprosessin.

4.4.3.2

Arvioinnin rajaus

En voi ottaa kantaa siihen, mitä suullisesti oli eri yhteyksissä lausuttu. Tämän vuoksi en nyt arvioi muita kuin niitä dokumenteista todennettavissa olevia kirjallisia sananvapauden käytön tilanteita, joihin kirjallinen varoitus oli perustunut. Siksi en ota kantaa siihen, onko varoitukselle ollut muita perusteita kuin mitä edellä tarkoitetuista dokumenteista ilmenee.

Kirjallisen varoituksen perusteella varoitus oli perustunut neljään tällaiseen sananvapauden käyttötilanteeseen, eli kahteen kirjoitukseen lehdessä (Lapin Kansa 28.3. ja 14.11.2010), kirjeeseen sivistyspalveluiden johtokunnalle ja ulkopuoliselle lähetettyyn viestiin (29.10.2009). Lisäksi varoituksessa on tuotu esiin viestintäsalaisuuden loukkaus mielipidekirjoituksen 14.11.2010 yhteydessä. Seuraavassa tarkastelen kutakin varoituksen perustetta.

4.4.3.3

Kirjoitukset 28.3.2010 ja 14.11.2010

Otsikossa tarkoitettuja kirjoituksia on kirjallisessa varoituksessa arvioitu yhtenä kokonaisuutena mutta kuitenkin niin, että pääpaino näyttäisi annetun jälkimmäiselle.

Ensiksi mainittu kirjoitus on otsikoitu ”Koulu neuvostovallan aikana”. Kirjoituksen johdantokappaleen mukaan kirjoituksen tarkoitus on kuvata, millainen kantelijan työpaikka olisi, jos Suomi olisi liitetty Neuvostoliittoon viime sotien jälkeen. Kirjoituksessa on mainittu nimeltä kirjoittajan koulu Lyseonpuiston lukio, ja kirjoittaja on esiintynyt nimellään ja maininnalla ”Lyseonpuiston lukion musiikinopettaja vuodesta 1987”.

Kirjallisessa varoituksessa ei ole sinänsä erikseen yksilöity tiettyjä kirjoituksen kohtia, joihin varoitus erityisesti olisi perustunut. Toisaalta, vaikka yksittäisiä kohtia olisikin erikseen nostettu esiin, niitä on kuitenkin aina tarkasteltava kirjoituksen kokonaisuuteen nähden. Pehdyttyäni kirjoitukseen siitä on objektiivisesti tarkastellen sinänsä vaivatta osoitettavissa useita kohtia, joita voidaan lähtökohtaisesti pitää hyvinkin kärjekkäinä. Osa kohdistuu koulun johtamiseen yleensä, osa puolestaan kohdistuu nimenomaan rehtoriin.

Eryteisesti rehtorin henkilöön vahvasti liittyviä lausumia ovat muun muassa seuraavat:

”Koulun johtajaksi asetettiin uudelle vallalle uskollinen paikallisen maalaisköyhälistön kurjimmasta joukosta löytynyt tyyppi. Hän toivoi etenemistä yhteiskunnallisesti toimimalla uuden vallan hyväksi. Ainoastaan sallittuun puolueeseen liittymällä hän osoitti uskollisuutensa vallanpitäjille ja sai koulun johtajan paikan palkkiona.”; ”Lukion johtamiseen hänellä ei ollut todellista pätevyyttä. Alan teoreettinenkin tietämys oli pikakurssien varassa.”; ”Koska hallinnointi oli johtajalle tärkeintä, kulutti hän aikaansa erilaisissa, mielestään koulunpitoa tärkeämissä kokouksissa.”; ”Alun väkivaltaisten toimien jälkeen neuvostovaltaa vakiinnutettiin lievemmillä keinoilla.”; ”Johtaja puhutteli yksityisesti silloin tällöin kriittisiä ajatuksia esittäneitä ja sai epämääräisillä uhkauksilla usein tällaiset äänet vaimentumaan.”; ”Sosiaalisesti avuton johtaja poistui kritiikkiä esitettäessä aina nopeasti paikalta. Vasalliansa kertoman perusteella hän yritti painostamalla hälvittää itseään ja uutta järjestelmää horjuttavaksi kokemansa asiallisenkin kritiikin.”

Yleisemmin koulun ilmapiiriin liittyviä lausumia ovat esimerkiksi seuraavat:

”Pieni osa koulun henkilökunnasta muodosti puoluesolun. Sen jäsenet raportoivat kriittisten kollegojen puheita ja tekemisiä uudelle johdolle.”; ”Raporteista kerrottiin kouluväelle epämääräisen vihjailevassa muodossa.”; ”Hallinnon edustajat lukivat yhteisissä kokouksissa nimettömiä viestejä kritiikkiä esittäneitä kohtaan.”; ”Nimettömiin ilmiintoihin perustunut kouluelämä ahdisti avoimuuteen tottunutta kouluväkeä. Itsenäisesti ajattelevat ilmiintojen uhrina väsyneet ammattitaitoiset opettajat alkoivat hakeutua muihin töihin.”

Kun edellä mainittu kirjoitus on tyyliltään lähinnä pakinatyylinen tai satiirinen, jälkimmäinen sitä vastoin on kirjoitettu tavanomaisemman suorasanaisen mielipidekirjoituksen tapaan otsikolla ”Oikeudenmukaisuutta työelämään”. Tämänkin kirjoituksen yhteydessä kantelija on maininnut olevansa opettaja ja ilmoittanut työpaikkansa. Kun hän puhuu esimiehestään, kirjoitus on siten yhdistettävissä koulun rehtoriin. Tähtäkään osin kirjallisessa varoituksessa ei ole lähemmin yksilöity, miltä osin kirjoitusta on pidetty epäasianmukaisena. Kirjoitusta on siten nähtävästi pidetty yleisesti epäasiallisena työnantajan kannalta.

Jälkimmäisen kirjoituksen pääpaino on käsitykseni mukaan siinä, että kantelija on esimerkein pyrkinyt tuomaan esiin kokemuksiaan ja näkemyksiään työelämän epäkohtina työpaikallaan pitämistään seikoista. Erityisesti huomioni on kiinnittynyt siihen, mitä hän kertoo eräästä esimiehensä tekemästä määräaikaisesta virkanimityksestä. Kirjoituksen mukaan esimies oli *”sivuuttanut kokemukseltaan ja näytöiltään ansioituneemman valitsemalla lähimmän esimiehensä puolison”*. Edelleen kirjoituksessa on kysytty: *”Halusiko hallinnosta koulun johtoon siirretty lujittaa asemaansa ylempiensä suuntaan turvatakseen itsensä alalla, jonka perustehtävä on hänelle outo?”* Kantelija palaa tähän teemaan vielä siten, että kirjoituksessa on kerrottu kantelijan eräässä toisessa yhteydessä esittämästä näkemyksestä, jonka mukaan hänen esimiestään ylempi palvelujohtaja, jonka puolison kantelijan esimies oli kokeneemman sivuuttaen valinnut, on jäävi käsittelemään kantelijaan ja yleisemminkin työpaikkaan liittyviä ongelmia.

Molemmissa kirjoituksissa arvostelun varsinainen kohde lienee ainakin paikallisesti tunnistettavissa. Ensimmäisen kirjoituksen osalta ratkaisevaa merkitystä ei mielestäni ole sillä, että kantelija on kirjoituksensa lopussa todennut, että ”onneksi esittämäni on vain kuvitelmaa”. Tällainen maininta ei mielestäni riitä poistamaan tarvetta arvioida kirjoituksen mahdollista loukkaavuutta. Ei siis yleisesti voida lähteä siitä, että esimerkiksi räikeä ja loukkaamistarkoituksessa laadittu kirjoitus automaattisesti muuttuisi toiseksi vain sillä perusteella, että kirjoituksen lopussa luodaan vaikutelma, että kyse olisikin ollut vain ajatusleikistä tai kuvitelmasta. Jos kirjoituksen pääpaino on kovassa kritiikissä, olennaista on se vaikutelma, joka kirjoituksesta päällimmäisenä välittyy lukijalle. Korostan myös sitä, että se, mikä muissa yhteyksissä voi olla hyväksyttävää, ei ole sitä samalla tavalla työelämän piirissä, jossa kaikkien osapuolten tulee omalla toiminnallaan ylläpitää ja edistää työhyvinvointia.

Kantelijalla on sinänsä ollut oikeutettu intressi saattaa muidenkin tietoon kielteisiä näkemyksiään koulun johtamisesta ja esimiestyöskentelystä. Kun oppilaitoksen rehtorin rooli asiassa on mitä keskeisin, kritiikki väistämättä henkilöityy. Kun kyse on julkisin varoin ylläpidetyn oppilaitoksen johtajasta, hänen täytyy hyväksyä, että häntä kohtaan voidaan erilaisin tyyliin esittää kovaakin kritiikkiä oppilaitoksen johtamisesta. Oppilaitoksen johtamisella ja siihen mahdollisesti liittyvillä epäkohdilla on myös julkista kiinnostavuutta.

Koska kyse on ollut kantelijan omasta esimiehestä, hänellä voidaan katsoa olevan asiassa myös henkilökohtainen intressi. Hänen toimintaansa on ilmeisesti ohjannut myös omakohtainen tunne vääryydestä. Koulutuspalvelukeskus oli vuonna 2009 tehnyt ainakin jonkinlaisen työilmapiiriselvityksen, joka oli osoittanut ongelmia koulun johtamisessa. Laajemman selvityksen käynnistämistä oli tiedotettu henkilökunnalle 17.1.2011, eli kantelija oli julkaissut esillä olevat kirjoituksensa ennen tuon selvittelyn käynnistämistä. Sittenkin myös tämä myöhempi ja laajamittaisempi selvitys oli tuonut esiin työilmapiiriongelmaa.

Tätä taustaa vasten kantelijan kirjoituksessaan 28.3.2010 esittämille koulun johtamista ja työilmapiiriä koskeville arvoarvostelmille voidaan osoittaa ainakin jonkinlainen tosiasia-peruste, vaikka kantelija itse on ennen varoituksen antamista järjestetyssä kuulemistilaisuudessa väittänyt kirjoituksen olleen vain kuvitelmaa. Kirjoituksessa esiin nostettu asia voidaan nähdä ennen muuta yleisempänä, koko koulu-yhteisöä koskevana kysymyksenä, joka koskee niin

henkilökuntaa kuin oppilaitakin, vaikka kantelija näyttää lähestyneen asiaa ennen muuta ensiksi mainitun ryhmän näkökulmasta.

Opettajien rooliin kuuluu sinänsä luontevasti esiintyä myös yhteiskunnallisena vaikuttajana esimerkiksi mielipidekirjoittelun muodossa. Toisaalta opettajan rooliin ja asemaan liittyy mielestäni olennaisella tavalla myös esikuvana toimiminen. Esimiehen aseman kyseenalaistaminen opettajan toimin voi sinänsä olla omiaan heikentämään esimiehen auktoriteettia oppilaiden silmissä. Toisaalta asiassa ei ole kirjallista varoitusta annettaessa tullut esiin, miten kirjoittelu olisi tosiasiallisesti vaikuttanut esimerkiksi järjestyksenpitoon koulussa.

Vaikka kantelijalla onkin sananvapautensa puitteissa ollut sinänsä oikeutettu intressi saattaa julkisuuteen näkemyksiään koulun johtamisesta ja työilmapiiristä, pidän kuitenkin ensimmäisen kirjoituksen sävyä – valitusta tyylilajista huolimatta – tarpeettoman ilkeämielisenä ja loukkaavana rehtoria kohtaan sekä yhteen sopimattomana virkamiehen käyttäytymis- ja lojaalisuusvelvoitteen kanssa.

Jälkimmäisessä, pitkälti nimityspäätöksen ympärille rakennetussa kirjoituksessa on esitetty edellistä kirjoitusta konkreettisemmin väitteitä rehtorin toiminnasta eli että hän olisi käytännössä tehnyt laittoman nimityspäätöksen. Kirjoituksesta välittyy väistämättä mielikuva siitä, että joku olisi tullut valituksi vain aviopuolisonsa aseman, ei ammatillisten ansioidensa, perusteella. Lisäksi siinä on vihjattu, että näin olisi tehty rehtorin oman edun tavoittelemiseksi eli hänen oman asemansa pönkittämiseksi esimieheen nähden. Vaikka kantelija ei ole nimityspäätöstä suoraan lainvastaiseksi väittänytkään, tällainen vaikutelma kirjoituksesta väistämättä jää objektiivisesti tarkasteltuna. Nimityspäätös on nimittäin lainvastainen, jos siihen ovat vaikuttaneet muut perusteet kuin ne, jotka nimityksissä ylipäätään on sallittua ottaa huomioon. Käytettävissäni olleesta aineistosta ei kuitenkaan ilmene, että nimityspäätös olisi kirjoitusta julkaistaessa todettu jossakin toimivaltaisessa viranomaisessa lainvastaiseksi tai sitä koskeva muutoksenhaku olisi ollut vireillä. Kun kyse on ollut yleisönosastokirjoituksista, niissä esitettyjä lausumia ei voida pitää vain hetken mielijohteesta laadittuina toteamuksina.

Kun nimitysratkaisua koskevan lausuman esittäjä on itsekkin opettaja, jolta voidaan virkamiesasemansa vuoksi odottaa ulkopuolista enemmän tietämystä myös virkanimitysten tekemisestä, ei ole asianmukaista pyrkiä luomaan tehdystä nimityspäätöksestä ulospäin edellä todettu mielikuva siitä, että lainvastainen tai virheellinen päätös tai menettely olisi tosiasia. Eri asia on, että nimityspäätöksiin liittyy aina punnintaa hakijoiden ansioiden välillä ja näkemykset siitä, kuka kulloinkin on pätevin, voivat luonnollisesti vaihdella. Myös kantelijalla on oikeus tuoda tämä näkemyksensä esiin, mutta tälle sananvapauden käytölle on sekä yleisistä sananvapauden käytön rajoituksista että erityisesti virkamiesasemasta johtuvat rajansa.

Nimityspäätöksen asianmukaisuutta koskeva arvostelu koskee välillisesti myös virkaan nimitettyä henkilöä. Tästä näkökulmasta kirjoittelu voisi olla omiaan heikentämään työilmapiiriä, kun kirjoittelulla jo ennalta luodaan tulevasta kollegasta sellainen mielikuva, että hänen nimitykseensä liittyy jotakin epäasiallista ulottuvuutta. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on katsottu, että vaikka työntekijältä ei voida vaatia ehdotonta lojaalisuutta työnantajaansa kohtaan, tietyt ilmaisut, jotka voisivat olla hyväksyttäviä muissa yhteyksissä, eivät välttämättä ole sellaisia työelämän piirissä. Ihmisoikeustuomioistuin on siten punninnut myös sananvapauden käyttöä suhteessa työelämän häiriintymiseen todeten, että varsinkin toisten henkilöiden halventaminen törkeästi solvaavin tai loukkaavin ilmaisun on työympäristössä niihin liittyvän työelämän häiriintymisen vuoksi erityisen vakava muoto huonoa käyttäytymistä, joka on omiaan oikeuttamaan ankarat seuraamukset. Jopa työ sopimuksen purkua on pidetty suhteellisuusperiaatteen mukaisena seuraamuksena sananvapauden käytöstä.

Nyt esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole kyse siitä, että kantelija olisi käyttänyt edellä kuvatuista kieltä. Varoitusta edeltäneen kuulemistilaisuuden kutsussa on kuitenkin todettu kantelijan käyttäytyneen epäasiallisesti tulevaa kollegaa kohtaan luomalla hänestä negatiivinen kuva muulle työyhteisölle. Toisaalta tämän on kuitenkin kerrottu tapahtuneen 25.–26.10.2010 eli ei nimenomaan kantelijan yleisönosastokirjoituksissa. Asiakirjoihin sisältyvästä koulun rehtorin kirjeestä työnantajalle (27.10.2010) taas ilmenee, että nimitysratkaisusta oli käyty koulussa ilmeisen vilkasta keskustelua ja rehtori oli todennut kantelijalle, että hänen mielestään kantelija käyttäytyi epäasiallisesti tulevaa kollegaa kohtaan. Tällä ei kuitenkaan nähtävästi ole ollut vaikutusta kantelijan toimintaan.

Tarkastelussa olevia kirjoituksia kokonaisuutena arvioiden johtopäätökseni on, että minulla ei ole perusteita puuttua kaupungin menettelyyn siltä osin kuin kirjallinen varoitus oli perustunut niihin.

4.4.3.4

Viestintäsalaisuuden loukkaamisesta kirjoituksen 14.11.2010 yhteydessä

Varoituksen perusteena on mainittu myös se, että kantelija oli luvatta julkaissut osia työnantajan kantelijalle osoittamasta luottamukselliseksi tarkoitettua sähköpostiviestistä edellä kohdassa 4.4.3.3 käsitellyssä kirjoituksessa.

Kirjoituksessa on kerrottu kantelijan eräässä yhteydessä esittämästä näkemyksestä, että hänen esimiestään ylempi palvelujohtaja, jonka puolison kantelijan esimies oli kokoneemman sivuuttaen valinnut, on jäävi käsittelemään kantelijaan ja yleisemminkin työpaikkaan liittyviä ongelmia. Kantelija on nyt esillä olevassa kirjoituksessaan siteerannut edellä kerrotun näkemyksensä johdosta – kirjoituksessaan nimeltä mainitsemaltaan – palveluesimieheltä saamaansa sähköpostiviestiä seuraavin osin: *”Sinä et määritle sitä, kuka ko. asiaa meidän (koulupalvelujen) puolesta käsittelee. Sinulla ei sitä mahdollisuutta ole. Esittämäsi jääviyskysymys ei koske mitenkään tätä nimenomaista asiaa.”* Edelleen kantelija kirjoittaa, että konkretisoimatta häneen kohdistuvia asioita palveluesimies kirjoittaa, kuinka *”toimintatapasi tulee esille ja avoimeen harkintaan käsittelyn yhteydessä”*. Sen jälkeen palveluesimies painottaa kantelijan kirjoituksen mukaan työnantajan sanktiomahdollisuuksia. Kantelija on kirjoituksensa mukaan kokenut palveluesimiehen lähettämän viestin uhkaavana, ahdistavana ja mielipidevainona, jollainen ei kuulu nykyaikaiseen työelämään.

Totean, että virkamiehen nimenomainen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin tai johonkin erityislakiin perustuva salassapitovelvollisuus asettaa selkeitä rajoituksia sananvapauden käytölle. Laissa salassa pidettäväksi säädettyjen tietojen julkaiseminen ei ole niinkään lojaliteettivelvoitetta koskeva kysymys vaan ensisijaisesti asia tulee arvioitavaksi salassapitovelvollisuuden rikkomisena ja virkavirheenä. Virkamies ei siten tästä näkökulmasta voi vapaasti julkaista kaikkea työnantajaltaan saamaansa tietoa. Toisaalta lojaliteettivelvoitettakaan ei voi tulkita niin laajasti, että virkamiehellä ei olisi oikeutta julkistaa sellaisia oikeita tietoja, jotka eivät sisällä mitään salassa pidettävää osuutta.

Luottamuksellisen viestin suoja tarkoittaa, että kukaan muu kuin viestin lähettäjän tarkoittama oikea vastaanottaja ei saa ottaa viestin sisällöstä selvää tai muuten puuttua viestin sisältöön tai viestiin liittyviin tunnistamistietoihin. Jollei viestiä ole tarkoitettu yleisesti vastaanotettavaksi, viestintätapahtuman näkökulmasta ulkopuoliset tahot eivät saa esimerkiksi luovuttaa viestiä ulkopuoliselle. Kantelijan kirjoituksessaan siteeraamat sähköpostiviestin kohdat eivät sisällä mitään sellaista viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain tai muunkaan lain nojalla salassa pidettävää tietoa, jota kantelija ei olisi voinut sähköisen viestinnän tietosuojalain tarkoittamana viestinnän osapuolena eli viestin oikeana vastaanottajana käsitellä eli esimerkiksi julkistaa haluamallaan tavalla. Tämän vuoksi ja kun työnantaja ei ole edes

väittänyt, että kantelija olisi kirjoituksessaan siteerannut saamaansa asiasisältönsä puolesta sinänsä julkista sähköpostiviestiä vääristellen tai muuten virheellisesti, viestin julkaisemista ei siten voida pitää lojaliteettivelvoitteenkaan vastaisena.

Edellä todetun perusteella katson, että kirjallista varoitusta ei ole voinut perustaa työnantajalta saadun sähköpostiviestin osittaiseen julkaisemiseen yleisönosastonkirjoituksessa.

4.4.3.5

Kirje sivistyspalveluiden johtokunnalle 24.9.2010

Kantelija oli lähettänyt sivistyspalveluiden johtokunnalle kirjeen, joka koski hänen esimiehensä tekemää nimityspäätöstä. Kirje oli lähetetty siinä vaiheessa, kun valintaa koskeva oikaisuvaatimus oli ollut tulossa johtokunnan käsittelyyn. Kirjeessään kantelija vertailee kaupungin verkkosivuilla julkaistun esityslistan ja sen yhteydessä olleen oikaisuvaatimuksen johdosta laaditun rehtorin lausunnon perusteella valituksi tulleen ja erään toisen hakijan ansioita. Kirjeen mukaan rehtorin esittämät perustelut ovat taideopettajan valinnan kannalta kestävämmät ja osoittavat hänen asiantuntemattomuuttaan taideopetuksesta ja sen merkityksestä koulumaailmassa. Tämän vuoksi kantelija oli katsonut välttämättömäksi saattaa näkemyksensä johtokunnan tietoon.

Tälle kirjoitukselle on sikäli ollut tosiasiaperusteita, että valituksi tullut henkilö on ollut naimisissa kantelijan esimiehen eli rehtorin esimiesasemassa olevan palvelujohtajan kanssa. Edelleen kantelijalla on ollut käytettävissään kaupungin verkkosivuilla julkaistu päätösehdotus, jonka perusteella hän on voinut tehdä omia johtopäätöksiään hakijoiden pätevyydestä tai ainakin nimitysesityksestä muuten.

Pääpaino kirjoituksessa on siinä, että kantelija on monipuolisesti ja verraten maltillisesti asiaa perustellen tuonut esiin näkemyksensä siitä, kuka olisi pätevin esillä olevaan virkasuhteeseen ja miksi. Kirjallisen varoituksen perusteluissa ei ole edes väitetty, että kantelija olisi epäasiallisesti pyrkinyt painostamaan päätöksentekijöitä nimitysasiassa. Sananvapauden rajoihin mahtuu luonnollisesti se, että kantelija on saattanut johtokunnan tietoon hakijan perhesuhteita koskevan tosiseikan. Tätä olosuhdetta ei ole missään yhteydessä kiistetty. Toisaalta kirjeessä jo jossakin määrin oli vihjailtu siihen suuntaan, että valituksi tulleen henkilön perhesuhde olisi ollut valinnassa ratkaisevin tekijä. Tältä osin kantelija on tuonut esiin sen, että tällainen epäily oli herännyt asiasta keskusteltaessa. Hän antaa siten ymmärtää, että asia olisi laajemminkin herättänyt keskustelua.

Kun kirje johtokunnalle oli lähetetty ennen edellä jo käsitellyn lehtiartikkelin (14.11.2010) julkaisemista, katson, että kyseessä on ollut kantelijan epäkohtana pitämän asian saattaminen toimivaltaisen viranomaisen tietoon ennen viranomaisen päätöksen tekemistä. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on nimenomaan konkretisoitu lojaliteettivelvoitetta niin, että koetut epäkohdat tulee saattaa ensin esimiehen tai muun ylemmän toimivaltaisen tahon tietoon.

Totean myös, että kirje on lähetetty suppealle vastaanottajajoukolle eikä se ilmeisestikään ollut lopulta vaikuttanut lopulliseen oikaisuasiassa annettuun päätökseen. Näin ollen kantelijan kirje ei ollut vaikuttanut henkilön pääsyyn virkaan eikä siten ollut aiheuttanut hänelle vahinkoa. Myöskään työnantajan osalta ei ole tullut esiin, millaista konkreettista vahinkoa kirje olisi sille voinut aiheuttaa.

Mielestäni tämä kirje – toisin kuin edellä kohdassa 4.4.3.3 käsitelty samaa asiaa koskeva myöhempi yleisönosastonkirjoitus – mahtuu sananvapauden rajoihin. Tämän vuoksi katson,

että tätä kantelijan kirjettä ei ole voinut hyväksyttävällä tavalla käyttää kirjallisen varoituksen perusteena.

4.4.3.6

Viesti ulkopuoliselle taholle 29.10.2009

Kirjallisen varoituksen mukaan kantelija oli lähettänyt ulkopuoliselle viestin, jossa hän oli loukannut ja arvostellut epäasiallisesti esimiestä. Asiakirjoista ilmenee, että kyseessä on ollut kantelijan sähköpostiviesti Lyseonpuiston lukion rakennustoimikunnalle.

Kirjallisesta varoituksesta tai saamistani selvityksistä ei nimenomaisesti ilmene, ketä tuolla ulkopuolisella taholla tarkkaan ottaen on tarkoitettu. Viestiketjusta sen sijaan ilmenee, että kantelija on ensin (klo 11:15) lähettänyt viestinsä kolmelle henkilölle, joista kaksi on ainakin osoitteen perusteella ollut kaupungin palveluksessa – toinen näistä on vielä ollut koulun rehtori. Vain yhden vastaanottajan osoite viittaa kaupungin organisaation ulkopuoliseen henkilöön. Tämän jälkeen (klo 11:21) kantelija on lähettänyt saman viestin myös osoitteeseen ”Koulutuspalvelukeskus-Lyseonpuiston-lukio”, eli kaupungin sisäiselle vastaanottajalle. Tämän jälkeen koulun rehtori on (klo 11:40) välittänyt kantelijan viestit edelleen kahdelle kaupungin palveluksessa ainakin osoitteen perusteella olleelle henkilölle.

Edellä todetun perusteella kantelija oli siten lähettänyt viestinsä ainoastaan yhden kaupungin organisaatioon kuulumattoman henkilön tietoon. Tuotakaan henkilöä ei toisaalta kuitenkaan sinänsä voida pitää ainakaan täysin ulkopuolisena kouluun nähden, jos hän on kuitenkin ollut koulun rakennustoimikunnan jäsen.

Kun kantelija on viestissään kirjoittanut, ettei hän voi matkansa takia osallistua rakennustoimikunnan kokoukseen ja kun rehtori oli välittänyt viestiä edelleen kaupungin organisaatiossa, viestin tarkoitus on ollut se, että kantelija oli halunnut esteensä vuoksi saattaa näkemyksensä opettajainhuoneen mahdollisista muutostöistä rakennustoimikunnan tietoon.

Asiassa on kyse rehtorin esittämästä näkemyksestä, että opettajainhuone jaettaisiin väliseinällä kahtia. Kirjoituksessaan kantelija on esittänyt täysin asianmukaisella tavalla perustellun näkemyksensä siitä, miksi näin ei tulisi tehdä. Kirjoituksensa lopussa kantelija kuitenkin kirjoittaa seuraavasti: ”*Opettajainhuone, – meillä siis tämä kahvihuone – on tärkeä sosiaalinen yhdessäolopaikka, tiedonvaihtopaikka, vieraitten kahittelupaikka jne. Siksi se on säilytettävä vähintään nykyisen kokoisena. Siksi kaikki esitykset sen pienentämiseksi ja pirstomiseksi osoittavat esittäjältään täydellistä koulu- ja opettajaintyön ymmärryksen puutetta.*” Tämä yhdistettynä siihen, että kirjoituksessa on mainittu rehtorin tehneen esillä olevan esityksen, johtavat päätelmään, että arvostelu kohdistuu nimenomaan rehtoriin.

Kantelija on sinänsä myöntänyt liioitelleensa käyttäessään ilmaisua ”täydellinen puute”, kun sanan ”täydellinen” olisi voinut jättää pois. Hän on toisaalta kuitenkin perustellut näkemystään sillä, että rehtori on toiminut hakupapereidensa yhteenvedon perusteella opettajana ”n. kaksi kk”. Vaikka tämä pitäisi paikkansa, ilmaisu on mielestäni ollut tarpeettomasti ilkeämielinen ja loukkaava rehtoria kohtaan. Viestin vastaanottajien piiri on toisaalta ollut suppea eikä viestiä ollut saatettu julkisuuteen, joten tästä näkökulmasta rehtorin maineelle aiheutunut vahinko, jos sitä ylipäätään oli tullut, on ollut varsin rajoitettua.

Huomioni on vielä kiinnittynyt siihen, että esillä oleva viesti oli lähetetty 29.10.2009, kutsu kuulemiseen oli allekirjoitettu 1.12.2010 ja varoitus oli annettu 30.12.2010, joten tähän kirjoitukseen työnantaja oli reagoinut kuulemiskirjeen muodossa vasta yli vuosi sen lähettämisen jälkeen. Varoituksesta sen paremmin kuin saamistani selvityksistä ei ilmene,

miksi tämän viestin suhteen oli toimittu näinkin viiveellä. Kun rehtori, jota viestillä nyt on katsottu kirjallisen varoituksen mukaan loukatun, on ollut viestistä tietoinen jo yli vuotta aiemmin, hänellä olisi siten niin halutessaan ollut mahdollisuus reagoida asiaan aiemminkin.

Edellä todetun perusteella pidän kantelijan menettelyä hänelle kuuluvan käyttäytymis- ja lojaalisuusvelvoitteen näkökulmasta sinänsä moitittavana, mutta koska viestiin oli vedottu hyvän hallinnon tarkoitussidonnaisuuden periaatteen näkökulmasta kritiikille alttiilla tavalla vasta yli vuosi sen lähettämisen ja asianosaisen tiedoksi tulon jälkeen, katson, että tätä viestiä ei ainakaan yksinään ole voitu käyttää sananvapauden näkökulmasta hyväksyttävällä tavalla kirjallisen varoituksen perusteena.

4.4.3.7

Yhteenvedo ensimmäisen kirjallisen varoituksen perusteiden asianmukaisuudesta

Viesti sivistyspalveluiden johtokunnalle 24.9.2010 on mahtunut kantelijan sananvapauden rajoihin, eikä väitetä viestintäsalaisuuden loukkaamisesta kirjoituksen 14.11.2010 yhteydessä ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää perusteena varoitukselle.

Kantelijan viestiä koulun rakennustoimikunnalle 29.10.2009 ei ainakaan yksinään olisi voitu käyttää hyväksyttävällä tavalla perusteena varoitukselle.

Sen sijaan minulla ei ole perusteita puuttua asiaan siltä osin kuin kirjallinen varoitus on perustunut kantelijan yleisönosastokirjoituksiin 28.3. ja 14.11.2010.

4.4.4

Toinen varoitus (11.9.2012/2§)

4.4.4.1

Varoituksen sisältö

Kirjallista varoitusta koskevassa viranhaltijapäätöksessä on todettu muun muassa, että kantelija oli julkaissut kirjoituksia kulttuuri- ja tietolehti Rillumaroissa (n:o 1/2012) ja Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä (23.5.2012 ja 1.6.2012). Kaavoituspäällikkö ja kulttuurijohtaja olivat kokeneet kirjoitukset henkilökohtaisina loukkauksina, ja ne olivat luoneet haitallisen mielikuvan lukijoiden keskuudessa. Työnantaja oli pitänyt kirjoituksia kaavoituspäällikköä kohtaan epäasiallisina ja loukkaavina ja hyvän viranhoitotavan vastaisina. Lisäksi kirjoitukset olivat olleet työnantajaa kohtaan epäasiallisia ja antaneet kielteisen kuvan työnantajan toiminnasta sekä heikentäneet työnantajan luottamusta kanteliijaan.

Edelleen päätöksessä on todettu, että kantelija oli lähettänyt sähköpostiviestejä (sähköpostiviestit oli yksilöity kuulemiskutsussa) kaavoituspäällikölle 27.12.2011 ja 21.5.2012 välisenä aikana. Kaavoituspäällikkö oli kokenut viestit asiattomina, uhkaavina ja loukkaavina. Työnantaja oli pitänyt viestejä kaavoituspäällikköä kohtaan epäasiallisina ja loukkaavina sekä hyvän viranhoitotavan vastaisina.

Edelleen kantelija oli lähettänyt 5.6.2012 ja 14.6.2012 välisenä aikana sähköpostiviestejä (sähköpostiviestit oli yksilöity kuulemiskutsussa) mm. kaupunginhallituksen puheenjohtajalle ja kaupunginvaltuuston puheenjohtajalle. Niissä hän oli ottanut kantaa Lyseonpuiston lukion aiemman rehtorin mahdolliseen virkasiirtoon ja tehtävänkuvan muutokseen. Asianomainen henkilö oli kokenut viestit loukkaavina ja halventavina. Työnantaja oli pitänyt viestejä asianomaista henkilöä kohtaan epäasiallisina ja loukkaavina sekä hyvän viranhoitotavan vastaisina. Lisäksi kirjoitukset olivat olleet työnantajaa kohtaan epäasiallisia ja antaneet

kielteisen kuvan työnantajan toiminnasta sekä heikentäneet työnantajan luottamusta kantelijaan.

Varoituksessa on viitattu kantelijan saamaan aiempaan varoitukseen ja tuotu esiin, että hyvän viranhoitotavan vastainen käyttäytyminen voi johtaa virkasuhteen päättymiseen, mikäli viranhaltijan vastaava käyttäytyminen jatkuu varoituksen saamisen jälkeen.

Kantelijalle oli nyt annettu kirjallinen varoitus viranhaltijalain 17 §:n 2 momentissa säädetyn käyttäytymisvelvollisuuden sekä 20 §:ssä säädetyn työturvallisuusvelvoitteen vastaisesta käyttäytymisestä. Kirjallista varoitusta pidettiin riittävänä, koska kantelija oli lupautunut toimimaan siten, että käsitellessään kaupungin ja kaupungin viranhaltijoiden toimintaa julkisuudessa tai pyytäessään tietoja viranomaisilta hän ei riko viranhaltijan käyttäytymisvelvoitetta eikä loukkaa henkilökohtaisesti ketään viranhaltijaa siten, että viranhaltija kokee käytöksen epäasialliseksi ja loukkaavaksi. Näin hän ei myöskään toimillaan heikennä työnantajan kokemaa luottamusta.

4.4.4.2

Varoituksen perusteena olleet sananvapauden käyttötilanteet

Kantelijan saama toinen varoitus on perustunut hänen seuraaviin kirjoituksiinsa ja eri tahoille lähettämiinsä sähköpostiviesteihin, joita työnantaja on pitänyt yksittäisiä viranhaltijoita tai työnantajaa loukkaavina:

- 1) kirjoitus kulttuuri- ja tietolehti Rillumaroissa (n:o 1/2012)
- 2) kirjoitus Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 23.5.2012
- 3) kirjoitus Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 1.6.2012)
- 4) sähköpostiviestit kaavoituspäällikölle ajalla 27.12.2011–21.5.2012
- 5) sähköpostiviestit mm. kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille ajalla 5.6.2012–14.6.2012.

Arvioin seuraavassa erikseen kutakin kirjoitusta ja sähköpostiviestiä.

4.4.4.3

Kirjoitus kulttuuri- ja tietolehti Rillumaroissa (n:o 1/2012)

Kirjoitus on otsikoitu ”Rovaniemi kaupunkini”, ja kantelija esiintyy siinä omalla nimellään ja ilmoittaa ammatikseen ”Rovaniemen kauppalassa syntynyt musiikinopettaja”. Kirjoituksen johdannon mukaan kantelijan tarkoituksena on ollut kertoa siitä, mitä hän ei kotikaupungissaan rakasta. Samalla kirjoitus on tarkoitettu vetoamukseksi Ounasvaaran suojelemiseksi lisärakentamiselta ja Rovaniemen harvojen vanhojen säilyneiden rakennusten säilyttämiseksi.

Varoituksen perusteella jää epäselväksi, tarkoitetaanko sillä, että kirjoituksen on katsottu loukanneen kaavoituspäällikön ohella myös työnantajaa, sitä, että kaavoituspäällikköä koskeva arvostelu on tulkittu samalla arvosteluksi myös työnantajaa kohtaan, vai onko kirjoituksella katsottu joiltakin muilta kuin nimenomaan kaavoituspäällikköä koskevilta osin erikseen loukatun kaupunkia työnantajana. Koska asiaa ei ole kantelijalle lähetetyssä kuulemiskutsussa, kuulemistilaisuudesta laaditussa pöytäkirjassa eikä kirjallisessa varoituksessa tältä osin enemmälti yksilöity, tulkitsemisen asian niin, että työnantaja on katsonut vain kirjoituksen kaavoituspäällikköä koskeneiden kohtien vahingoittaneen samalla myös työnantajaa.

Kaavoituspäällikköä nimeltä mainiten koskee lähinnä kirjoituksen kohta, jossa kantelija ensin kuvailee sodassa säilynyttä vanhaa kaupunkikuvaa ja toteaa tämän jälkeen: ”*Tämä ei liikuta papereihinsa tuijottavaa kaavoituspomo [- - -] vanhan hävittämiseen erikoistuneine tornirakentamista suosivine konsulentteineen. Jos jossain paperissa ei alueen Rovaniemen kannalta ainutlaatuista historiallista arvoa ole löydettävissä, sitä ei tälle kaavoittajalle ole olemassa.*”

Muutoin kirjoitus on rakentamista ja siten myös kaavoituspäällikköä koskevin osin mielestäni lähinnä yleistä kritiikkiä kaupungin kaavoituspolitiikkaa, vanhaa rakennuskantaa uhkaavaa toimintaa ja rakennusliikkeiden toimintaa kohtaan. Kirjoitus on siten ymmärrettävä kannanotoksi muun muassa rakennetun ympäristön merkityksestä ihmiselle ja puheenvuoroksi vanhan rakennuskannan säilyttämisen puolesta. Tämänkaltaiset elinympäristöön ja sen estetiikkaan liittyvät kysymykset ovat ymmärrettävästi tunteita ja vahvojakin mielipiteitä herättäviä. Kirjoituksella on mitä suurimmassa määrin alueellisesti yleistä merkitystä, eikä tämänkaltaisista asioista mielipiteen ilmaisemista voida juurikaan rajoittaa. Kaavoituspäällikköön liittyvä arvostelu kohdistuu nimenomaan hänen toimintaansa johtavana kaavoitusviranomaisena ja kuuluu luonteeltaan arvoarvostelmana selvästi sananvapauden rajoihin.

Edellä todetun johdosta katson kantelijan sananvapautta loukatun sikäli kuin nyt tarkastelussa olevaa kirjoitusta on käytetty kirjallisen varoituksen perusteena sillä perusteella, että se olisi ollut kaavoituspäällikköä loukkaava.

4.4.4.4

Kirjoitus Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 23.5.2012

Kirjoitus on otsikoitu ”[- - -] tuolikampanjan keho tulos”. Sen kantelija on allekirjoittanut nimellään ja ammatillaan ”musiikinopettaja”. Kirjoitus koskee konserttisali Korundin kampanjaa, jonka otsikossa nimeltä mainittu kaupungin kulttuurijohtaja oli toimeenpannut. Kirjoitusta on pidetty kulttuurijohtajaa henkilökohtaisesti loukkaavana ja sellaisena, että se on luonut haitallisen mielikuvan lukijoiden keskuudessa. Lyhyt kirjoitus on kokonaisuudessaan seuraavanlainen:

”Pohjoisessa mediassa on kritiikittä kerrottu Korundin-konserttisalin tuolikampanjan onnistuneen. Sellisti [- - -] on tuonut julki todellisen asiointilan.

Korundin upea-akustiikkaisessa konserttisalissa on 340 tuolia. Omalaatuisen kulttuurijohtajan tittelin haltija [- - -] veti kampanjaa, jolla saatiin myytyä viitisenkymmentä tuolia.

Normaalisti hyvää myyntitulosta tietysti verrataan myytävien tuotteiden määrään. [- - -] mainostamalla tuloksella mikä tahansa yritys olisi hetken kuluttua samanlaisessa vararikossa kuin hänen näkemyksensä Korundin akustiikasta.

Ihmeelliset näkemyksensä tuolien myyntituloksesta sekä konserttisalimme akustiikasta [- - -] esittää sillä korskealla rintäänellä, joka syntyy täydellisestä asiantuntemattomuudesta ja jonka suojana on Rovaniemeä toistaiseksi hallitseva pimennysverhon valta.”

Koska kantelija on ammatiltaan nimenomaan musiikinopettaja, hänellä on jo tästä näkökulmasta ollut sinänsä oikeutettu intressi saattaa konserttisalin toimintaan liittyviä näkemyksiään julki. Myös virkamiehellä on oikeus esittää näkemyksiään myös muun kuin oman hallinnonalansa toiminnasta. Tällaisissa tilanteissa kynnys sananvapautteen puuttumiseen on mielestäni erilainen ja joissakin suhteissa korkeampi kuin silloin, jos virkamies esittää nimenomaan omaa hallinnonalaansa ja esimiehiään koskevaa arvostelua.

Kirjoituksesta ilmenee, että se liittyy samasta aiheesta jo aiemmin käytyyn ja julkaistuun keskusteluun, johon kantelija on halunnut esittää oman vastakkaisen ja nähtävästi

valtavirrasta poikkeavan näkemyksensä. Etenkin kulttuurin alaa sivuvaan keskusteluun liittyy ymmärrettävästi ja tavallaan luontaisena elementtinä myös kärjekkyyks. Kritiikki kohdistuu nyt nimenomaan kulttuurijohtajan eli kaupungin kulttuuritoimen korkean virkamiehen virkatoimiin hänen järjestettyään kirjoituksessa mainitun kampanjan. Kyse on ennen muuta kampanjan onnistuneisuutta koskevista arvoarvostelmista, jotka pääosin ovat mahtuneet sananvapauden rajoihin. Pidän kuitenkin kirjoituksen viimeisen kappaleen väitettä kulttuurijohtajan täydellisestä asiantuntemattomuudesta tarpeettoman ilkeämielisenä.

Toisaalta en objektiivisesti arvioituna kuitenkaan pidä uskottavana, että tästä yksittäisestä kirjoituksesta tai edes sen moitittavana pitämästäni kohdasta on voinut aiheutua kulttuurijohtajan virkatoimille tai työnantajalle taikka näiden julkisuuskuvalle yleisön silmissä juurikaan haittaa siihen nähden, että kantelijan kirjoituksesta ilmenevällä tavalla tuolikampanjaa on toisissa kirjoituksissa pidetty myös onnistuneena. Se, että virkatoiminnasta esitetään virkamiehen näkökulmasta myös poikkeavia mielipiteitä, mikä sinänsä voi subjektiivisesti aiheuttaa mielipahaa, ei objektiivisesti tarkastellen kuitenkaan vielä riitä puuttumaan mielipiteen esittäjän sananvapauteen.

Edellä todetun perustella katson, että vaikka kirjoituksen yksittäistä kohtaa voidaankin pitää moitittavana, tämä kirjoitus ei vielä yksinään olisi hyväksyttävä peruste kirjalliselle varoitukselle.

4.4.4.5

Kirjoitus Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 1.6.2012

Kirjoitus on otsikoitu ”Kritiikin totuudellisuus ratkaisee”, ja kantelija on allekirjoittanut sen samalla tavalla kuin edellä käsitellyn kirjoituksensa. Kirjoitus on vastaus erääseen toiseen mielipidekirjoitukseen. Kirjoituksessaan kantelija ottaa esimerkin, jossa johtava viranhaltija kirjoituksen mukaan ”toimii hyvää hallintokäytäntöä vältellen”. Kirjoituksessa on todettu seuraavaa:

”Tiedustellessani julkisia kaavoitusasioita kaavoitusjohtaja [- - -] hän liittää vastauksiinsa huomautuksen sanomiensa luottamuksellisuudesta, vaikka kyse on täysin julkisista virka-asioista. Tarpeeton huomautus saattaa synnyttää väärän käsityksen, että hänen vastauksensa olisivat salassa pidettäviä.

Viranomaisen on huolehdittava, siitä, että antaessaan tietoja kansalaisille tulee samalla osoitetuksi selkeä käsitys menettelytavoista – tässä tapauksessa asian julkisuudesta. Kaavoituspäällikön menettely on ristiriidassa hallintolain hengen ja hyvän hallinnon kannalta.”

Käytettävissäni olleisiin asiakirjoihin sisältyy kaavoituspäällikön kantelijalle lähettämiä sähköposteja, joissa on kirjoituksessa mainittu toteamus viestin luottamuksellisuudesta. Tämä on siten paikkansa pitävä tosiasia väite. Perehdyttyäni viesteihin liitettuihin vakiolausekkeisiin totean, että ne näyttäisivät perustuvan sähköisen viestinnän tietosuojalain lähtökohtiin eikä niiden käyttämisestä voi pitää sinänsä moitittavana. Tällaiset vakiolausekkeet eivät myöskään ole kannanottoja viestin salassa pidettävyyteen sinänsä. Toisaalta pidän mahdollisena, että niiden perusteella voi jäädä kantelijan esittämään käsitykseen. Kyse on siten tältä osin sananvapauden rajoihin mahtuvasta arvoarvostelmasta, jolle on riittävät tosiasia perusteet.

Edellä todetun perusteella katson kantelijan sananvapautta loukatun siltä osin kuin kirjallinen varoitus on perustunut nyt arvioitavana olevaan kirjoitukseen.

4.4.4.6

Sähköpostiviestit kaavoituspäällikölle

Sähköpostien sisällön lähempi tarkastelu

Kirjallisessa varoituksessa on viitattu kuulemiskutsussa erikseen lueteltuihin kantelijan kaavoituspäällikölle lähettämiin sähköpostiviesteihin, joita on pidetty kaavoituspäällikköä loukkaavina. Kuulemiskutsussa on yksilöity, mitä kohtia erityisesti on pidetty epäasianmukaisina.

Sähköpostiviestin 27.12.2011 viittauksia erityisesti pimennysverhon takaiseen valmisteluun ja ns. Turun tautiin on pidetty loukkaavina. Tässä viestissä on ollut kyse kaavasunnitelmia koskeneesta tiedustelusta. Kantelija oli peräänkuuluttanut museoviraston lausuntoja yksittäistä koulurakennusta koskevassa asiassa. Tässä yhteydessä kantelija oli todennut seuraavaa: *”Onko jälleen tapahtumassa tämän pimennysverhon takaisen valmistelun tuloksena ilman asiaankuuluvia selvityksiä paikallisen merkittävän rakennustaiteellisia ja historiallisia arvoja sisältävän rakennuksen tuhoaminen?”*. Koska kantelija ei havaintojensa mukaan ollut havainnut, että asiaa valmisteltaessa olisi hankittu museoviraston lausuntoa, hän oli tuonut näkemyksensä esiin, että muun muassa kaavoituspäällikön tulee hoitaa selvitysten hankkiminen. Kirjeensä loppuun kantelija kertoo katsoneensa vastikään televisiosta ohjelman, jossa oli kerrottu 50–70-lukujen ns. Turun taudista. Tässä yhteydessä kantelija toteaa olevan surullista, että Rovaniemellä vastaava tauti on saanut vakavan tartunnan, minkä vuoksi on hänen mukaansa ollut aihetta vakavasti kysyä, että levitetäänkö kaupungin kaavoituspuolella tätä rakennuskulttuurin kannalta tuhoisaa tautia.

Sähköpostiviestin 5.2.2012 väittämiä kaavoituspäällikön suuresta piittaamattomasta asenteesta on pidetty loukkaavina. Viestin perusteella sen asiayhteyttä on hieman vaikea hahmottaa, mutta se liittyy kuitenkin erään koulun purkamisesta käytyyn keskusteluun. Kantelija kertoo löytäneensä Museoviraston lausunnon, jonka henki ei puolla koulun tuhoamista. Tämän jälkeen kantelija kirjoittaa: *”Tulkintasi osoittaa surukseni suurta piittaamatonta asennetta Rovaniemen arvokaan rakennuskannan säilymisestä”*.

Sähköpostiviestissä 8.2.2012 kaavoituspäällikkö on kokenut erityisen uhkaavana oikeuskanslerilla uhkaamisen. Kantelija on kirjoittanut muun muassa *”Sinä olet julkisen hallinnon edustaja ja sinun tulee vastata asiallisesti sinulle virkamiehenä esitettyihin kysymyksiin. Oikeuskansleri on huomauttanut asiasta jo aiemmin Rovaniemen muutamaa virkamiestä”,* ja *”Harkitsen näkökantasi viemistä oikeuskanslerin käsittelyyn”*.

Sähköpostiviestissä 15.5.2012 kaavoituspäällikkö on kokenut uhkaavana luottamusmiestasolla uhkaamisen. Kantelija on saatuaan vastauksen kaavoituspäälliköltä kirjoittanut seuraavaa: *”On ihmeellistä, että tällaista tietoa et halua välittää välittömästi. Mitä siinä on viivyteltävää tai salattavaa? Se minua suuresti ihmetyttää. Tämä Rovaniemen johtavien virkamiesten toiminta on saanut sinunkin kohdallasi vähintäänkin erikoisia piirteitä. Ne lienee syytä saattaa laajempaan käsittelyyn myös luottamusmiestasolla.”*

Sähköpostiviestissä 16.5.2012 kaavoituspäällikkö oli kokenut asiattomana hyökkäävän kyselemisen asioista, joista kaavoituspäälliköllä ei voi olla tietoa. Erityisesti väitettyä kaavoitustyön johtamisen tasosta on pidetty kaavoituspäällikköä loukkaavana, ja julkisuudella uhkaamisen kaavoituspäällikkö on kokenut erityisen uhkaavana. Kyseessä on kantelijan vastaus kaavoituspäällikön viestiin. Kaavoitustyön johtamisen tasoon viittaaminen liittyy siihen, että kaavoituspäällikkö oli maininnut hallinto-oikeuden päätöksen, jota ei kaavoituspäällikön ilmoittaman päivämäärän (18.10.2012) perusteella ollut edes vielä tehty. Kirjoituksensa lopussa kantelija toteaa muun muassa, että kaavoituspäällikön vastaukset lienee syytä

julkistaa, koska tämä ei ole hallintolain ym. muiden säädösten mukaan lähettänyt kantelijan pyytämiä tietoja.

Sähköpostiviestissä 21.5.2012 kaavoituspäällikkö on kokenut asiattomana kantelijan kysymyksen ”*Onko sinulla todella tästä asiasta jotakin salattavaa?*”. Erityisen asiattomana kaavoituspäällikkö on kokenut jatkuneen tivaamisen tai hyökkäävän kyselemisen asioista, joista kaavoituspäälliköllä ei voi olla tietoa. Edelleen loukkaavina on pidetty väitteitä kaavoituspäällikön julkisuuspakoisesta menettelystä. Uhkaavaksi kaavoituspäällikkö on kokenut oikeuskanslerilla tai oikeusasiamiehellä uhkaamisen. Tässä viestissä kantelijan kritiikki juontuu pitkälti siitä, että kaavoituspäällikön kantelijalle lähettämän viestin lopussa on vakimuotoinen lauseke sanoman luottamuksellisuudesta ja siitä, että sanoma voi sisältää vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tai muuten suojattua tietoa. Kantelija nimittäin tuo esiin, että kaavoituspäällikön lähettämä vastausviesti sisältää tiedon täysin julkisesta asiasta eikä sen luottamuksellisuudelle siten ole mitään perusteita. Kun kantelija ei viestinsä mukaan ole ymmärtänyt, miksi luottamuksellisuutta koskeva lauseke on liitetty julkisen tiedon sisältävään viestiin, hän on esittänyt kysymyksen, onko kaavoituspäälliköllä asiassa jotakin salattavaa. Edelleen hän on nostanut esiin erään rakennushankkeen, jota hän pitää lain mukaan julkisena asiana. Muun muassa näihin seikkoihin liittyen kantelija oli ilmoittanut harkitsevansa vakavasti, että hän veisi kaavoituspäällikön ”*ilmeisen julkisuuspakoisien*” toiminnan oikeuskanslerin tai oikeusasiamiehen tutkittavaksi.

Kannanotto

Totean, että kaikissa näissä viesteissä on ollut kyse kahdenkeskisestä viestinnästä, jota ei ole varoitusta annettaessa edes väitetty saatetun julkisuuteen. Niitä ei myöskään voida pitää henkilökohtaisesti loukkaavina, koska ne on lähetetty hänen virkasähköpostiinsa ja ne ovat liittyneet nimenomaan hänen virkatoimiinsa. Tätä taustaa vasten niistä ei mielestäni ole myöskään voinut aiheutua kaavoituspäällikön viranhoidolle haittaa.

Viittaukset pimennysverhon takaiseen valmisteluun ja ns. Turun tautiin sekä väitteet kaavoituspäällikön suuresta piittaamattomasta asenteesta, kaavoitustyön johtamisen tasosta ja julkisuuspakoisesta menettelystä sekä tiedustelua, onko virkamiehellä jotakin salattavaa asiassa, ovat kussakin asiayhteydessään ja kunkin viestin kokonaisuus huomioon ottaen sananvapauden piiriin kuuluvia lähinnä arvoarvostelmina pidettäviä lausumia, jotka koskevat nimenomaan kaavoituspäällikön toimintaa kaavoituksesta vastaavana korkeana virkamiehenä.

Kyselemistä asioista, joista virkamiehellä ei voi olla tietoa, sen esiin tuomista, että henkilö mahdollisesti turvautuu lailliseen kantelumenettelyyn tai luottamusmiehiin taikka julkaisee viranomaiselta saamansa (tässä tapauksessa täysin julkiset) viestit, jos hän katsoo, että jokin viranomaistoimi ei tule tai ole tullut asiaankuuluvalla tavalla hoidetuksi, ei puolestaan voi mitenkään olla ainakaan esillä olevissa tapauksissa epäasiallista sananvapauden käyttöä.

Edellä todetun perusteella katson kantelijan sananvapautta loukatun sikäli kuin edellä mainittuja sähköpostiviestejä on käytetty kirjallisen varoituksen perusteena.

4.4.4.7

Sähköpostiviestit mm. kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille

Sähköpostiviestit 5.6.2012 ja 14.6.2012 (2 kpl)

Ensimmäinen viesti (5.6.2012) on lähetetty viidelle kaupungin organisaatioon kuuluvalla henkilölle eli apulaiskaupunginjohtajalle, henkilöstön kehittämispäällikölle, työhyvinvointipäällikölle sekä kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille. Viesti on

koskenut tuolloin vireillä ollutta kaavailua nimittää Lyseonpuiston lukion aiempi rehtori aikuislukion rehtorin virkaan. Viestissään kantelija tuo esiin näkemyksiään mainitusta henkilöstä esimiehenä. Viestin mukaan rehtori oli esimiesasemassa vinyt Lyseonpuiston lukion useisiin vakaviin muun muassa henkilöstön kannalta käsittämättömiin tilanteisiin ja antanut ymmärtää, että rehtorin toiminta olisi aiheuttanut vastaavia ongelmia eräässä toisessakin lukiossa. Kantelija on myös nostanut esiin rehtorin pyrkimyksen irtisanoa kantelija virastaan ja todennut pitävänsä sitä kiusaamisena. Kantelija on myös tuonut esiin näkemyksensä, että kyseisen henkilön nimittäminen ei ole kaupungin etu ja todennut esillä olevan nimittämiskaavailun jo aiheuttaneen ahdistusta koulun henkilökunnassa.

Jälkimmäiset viestit on lähetetty kahdelle kaupungin henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä eli henkilöstön kehittämispäällikölle ja hyvinvointipäällikölle. Niistä ensimmäisessä kantelija muun muassa tiedusteleo henkilöstön kehittämispäällikön kantaa "Lyskan kriisiin" aiheuttajan siirtoon aikuislukion ja ammatilukion rehtorin virkaan, kertoo siirtoaikeen herättämästä hätäännyksestä henkilökunnan piirissä sekä nostaa esiin saamansa ja perusteettomana pitämänsä kirjallisen varoituksen ja sittemmin rauenneet yritykset siirtää kantelija osaaikaeläkkeelle ja irtisanoa hänet. Vielä kantelija on ilmoittanut, että jos aiottu nimitys toteutuu kaavaillulla tavalla, kantelija vie asian työsuojeluviranomaisten käsittelyyn. Toisessa viestissä kantelija toteaa toivovansa, että " --- työnnetään jonnekin, jossa hän ei ole koulutuksen eikä johtamisen kanssa tekemisissä", ja todennut, että " --- hänen tökeryytensä erityisesti naislehtoreitamme kohtaan ja minua kohtaan --- on ollut täysin anteeksiantamatonta." Edelleen kantelija toteaa tietävänsä, että "kaikkiialla, missä hän on henkilöstöä "johtanut" se on kriisiyttännyt toimintoja". Tässä yhteydessä kantelija on maininnut nimeltä kolme esimerkkiorganisaatiota.

Näiden viestien osalta totean kirjoitusten pääpainon olevan siinä, että kantelija on halunnut saattaa eräiden kaupungin hallinnossa toimivien henkilöiden tietoon näkemyksensä siitä, että tiettyä nimeltä mainittua henkilöä ei tulisi nimittää aikuislukion ja ammatilukion rehtorin virkaan. Kyse ei siten enää ole ollut kantelijan omaa oppilaitosta koskevasta asiasta. Työnantaja on pitänyt viestejä epäasiallisina ja loukkaavina sekä hyvän viranhoitotavan vastaisina. Kuulemiskirjeessä viestit on tulkittu jopa henkilökohtaiseksi vihamielisyydeksi asianomaista henkilöä kohtaan.

Yhtäältä asian arvioinnissa on mielestäni otettava huomioon, että kantelijalla on ollut asianomaisesta henkilöstä ja viesteissä esiin nostetuista tapahtumista myös omakohtaisia kokemuksia, oppilaitoksen rehtorin nimityksellä voidaan nähdä ainakin paikallisesti yleistä merkitystä, näitä vain muutamille kaupungin organisaatioon kuuluville henkilöille lähetettyjä viestejä ei ole edes väitetty saatetun julkisuuteen ja että niillä ei nähtävästi ole myöskään ollut tosiasiallista vaikutusta lopulliseen nimitysratkaisuun.

Toisaalta näistä viesteistä välittyy hyvinkin kärjekkäitä ilmaisuja käyttäen esitetty pyrkimys estää nimeltä mainitun henkilön nimittäminen ylipäätään mihinkään Rovaniemen kaupungin oppilaitoksen johtotehtävään. Tämän pyrkimyksen voimakkuutta korostaa se, että viestejä oli lähetetty useampia. Tähän ja siihen nähden, että kantelijalla ja mainitulla henkilöllä on ollut ilmeistä vastakkainasettelua jo aiemmassa yhteisessä työpaikassa, kantelijan henkilökohtaisten motiivien asianmukaisuus voidaan nyt perustellusti kyseenalaistaa.

Eri näkökohtia punnittuani johtopäätökseni on, että minulla ei ole perusteita puuttua kaupungin menettelyyn siltä osin kuin näitä viestejä on käytetty varoituksen perusteena.

Sähköpostiviesti 7.6.2012

Tämä viesti on lähetetty edellä ensiksi käsitellyssä viestissä (5.6.2012) mainittujen henkilöiden lisäksi myös sivistyspalvelujen osastonjohtajalle. Viestin ydin on siinä, että kantelija pyytää vastaanottajia tutustumaan Lapin yliopistossa valmistuneeseen opinnäytetyöhön, joka koskee työntekijän ja virkamiehen lausuntoja ja kirjoituksia mediassa varoitus- ja päättämisperusteina.

Vaikka tässäkin viestissä sivutaan lyhyesti samaa virkanimitysaihetta kuin edellä käsitellyissä kirjoituksissa, viesti on tuolta osin luonteeltaan olennaisesti neutraalimpi kirjoituksen pääpainon ollessa siinä, että kantelija esittää mainitsemaansa opinnäytetyöhön viitaten näkemyksiään saamastaan kirjallisesta varoituksesta. Tällaista omakohtaisten kokemusten ja tosiasioiden eli saadun varoituksen peilaamista kirjallisuudessa esitettyyn ei voida pitää sellaisena epäasiallisena sananvapauden käyttönä, että kirjallinen varoitus olisi hyväksyttävästi voitu perustaa siihen.

4.4.4.8

Yhteenvedo toisen kirjallisen varoituksen perusteiden asianmukaisuudesta

Kulttuuri- ja tietolehti Rillumaroissa (n:o 1/2012) ja Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 1.6.2012 julkaistuja kirjoituksia sekä kaavoituspäällikölle lähetettyjä sähköpostiviestejä ja muun muassa kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille 7.6.2012 lähetettyä sähköpostiviestiä ei ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää kirjallisen varoituksen perusteina.

Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 23.5.2012 julkaistua kirjoitusta ei yksinään ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää perusteena kirjalliselle varoitukselle, vaikka kirjoituksen yksittäistä kohtaa voidaankin pitää moitittavana.

Sikäli kuin varoituksen perusteina on käytetty muun muassa kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille 5.6.2012 ja 14.6.2012 lähetettyjä sähköpostiviestejä, minulla ei ole perusteita puuttua kaupungin menettelyyn.

5

YHTEENVETO JA TOIMENPITEET

Ensimmäisestä varoituksesta olen edellä jaksossa 4.4.3 todennut, että kantelijan viesti sivistyspalveluiden johtokunnalle 24.9.2010 on mahtunut hänen sananvapautensa rajoihin, eikä viestintäsalaisuuden loukkaamista kirjoituksen 14.11.2010 yhteydessä ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää perusteena varoitukselle. Kantelijan viestiä koulun rakennustoimikunnalle 29.10.2009 ei puolestaan ainakaan yksinään ole voitu käyttää hyväksyttävällä tavalla perusteena varoitukselle. Sen sijaan minulla ei ole perusteita puuttua asiaan siltä osin kuin kirjallinen varoitus on perustunut yleisönosastokirjoituksiin 28.3. ja 14.11.2010.

Toisesta varoituksesta olen edellä kohdassa 4.5.4 todennut, että Kulttuuri- ja tietolehti Rillumaroissa (n:o 1/2012) ja Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 1.6.2012 julkaistuja kirjoituksia sekä kaavoituspäällikölle lähetettyjä sähköpostiviestejä ja muun muassa kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille 7.6.2012 lähetettyä sähköpostiviestiä ei ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää kirjallisen varoituksen perusteina. Uusi Rovaniemi -kaupunkilehdessä 23.5.2012 julkaistua kirjoitusta taas ei yksinään ole voitu hyväksyttävällä tavalla käyttää perusteena kirjalliselle varoitukselle, vaikka kirjoituksen yksittäistä kohtaa voidaankin pitää moitittavana. Sikäli kuin varoituksen perusteina on käytetty muun muassa kaupunginhallituksen ja -valtuuston puheenjohtajille 5.6.2012 ja 14.6.2012 lähetettyjä sähköpostiviestejä, minulla ei sitä vastoin ole perusteita puuttua kaupungin menettelyyn.

Totean, että kumpikin varoitus on nojautunut osittain sellaisiin perusteisiin, jotka ovat osoittautuneet oikeudellisesti kestäättömiksi. Näiltä osin kyse on ollut kantelijan sananvapauden loukkaamisesta. Toisaalta kummankin varoituksen tueksi on esitetty myös oikeudellisesti hyväksyttäviä perusteita.

Tämän vuoksi pidän riittävänä, että saatan vastaisen varalle edellä esittämäni käsitykset kirjalliset varoitukset kantelijalle antaneiden osastonjohtajien A:n ja B:n tietoon lähettämällä heille jäljennökset päätöksestäni.

Samalla lähetän päätökseni tiedoksi hallintolakimiehelle ja Rovaniemen kaupunginhallitukselle.